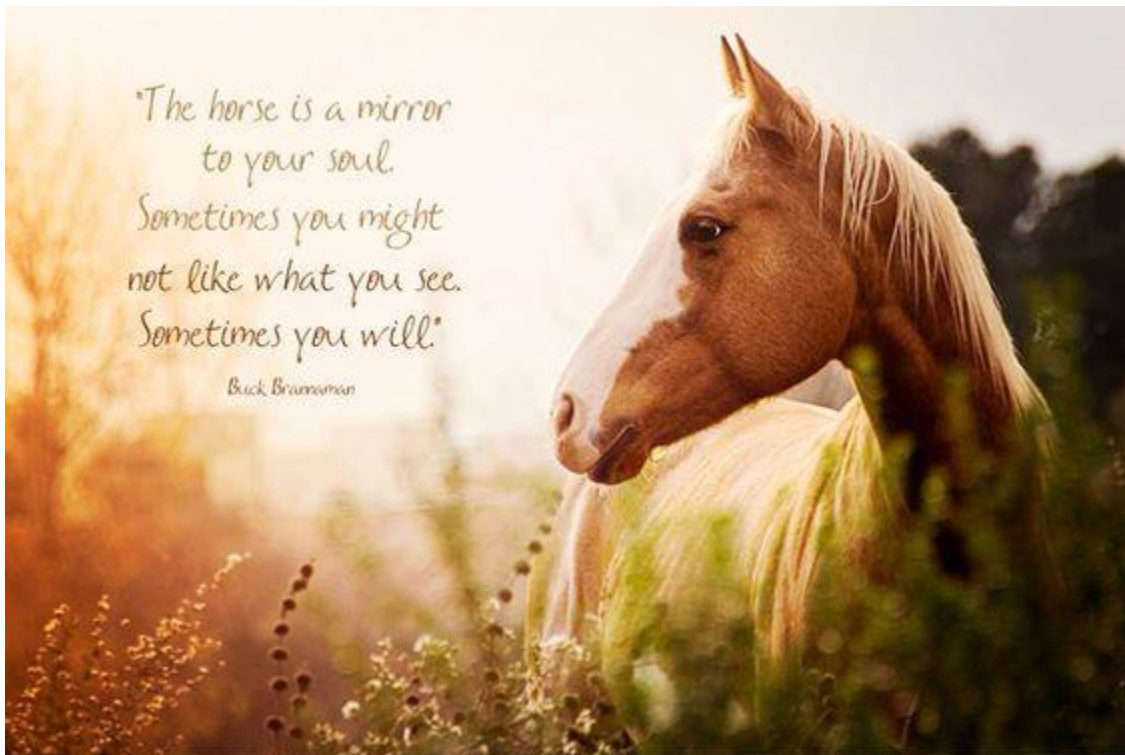

Ervaringen met paarden en honden als coach

Chantal Schumacher 343836 & Anouck Nuijen 348432
Bachelorrapport SPH
Academie Mens en Maatschappij
Saxion Enschede

Ervaringen met paarden en honden als coach

De kracht van paarden en honden in de persoonlijke ontwikkeling van kinderen

*Anouck Nuyen 348432
Chantal Schumacher 343836
Bachelorbegeleider M. Jacobs - Ooink*

Academie Mens en Maatschappij (AMM)
Saxion Enschede

Enschede, maart 2017

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van het onderzoek naar de ervaringen van de cliënten en hun ouders bij de Ponyvriendjes. We hopen met dit onderzoek een bijdrage te leveren aan een stap richting erkenning voor de Ponyvriendjes vanuit de gemeente. Ook hopen wij een bijdrage te leveren aan nieuwe inzichten en aanbevelingen voor de Ponyvriendjes vanuit ons onderzoek, zodat er inzicht komt in de therapie en er ervaringen aangetoond kunnen worden. De benaming van de werkzaamheden van de Ponyvriendjes en de onderliggende methodieken loopt uiteen waardoor het lastig aan te duiden is of het om therapie, coaching, hobby of hobby met therapeutische uitwerking gaat. Omdat het in dit onderzoek niet gaat om het onderzoeken van de benaming maar de ervaringen van de cliënten en ouders bij de Ponyvriendjes is er voor één eenduidige benaming gekozen, therapie.

We willen graag een aantal personen bedanken voor de begeleiding, hulp en medewerking die wij tijdens de ontwikkeling van dit onderzoek hebben gekregen. Als eerst willen we onze respondenten voor de vragenlijsten bedanken, zonder deze input, medewerking en informatie hebben wij onze resultaten van dit onderzoek niet kunnen geven. Daarnaast willen wij Sanne van den Heuvel, docent Saxion Hogeschool bedanken voor de begeleiding tijdens de ontwikkeling van het onderzoeksplan. Door de goede begeleiding hebben we een goede start kunnen maken, waardoor wij met een goede basis verder konden met het bachelor rapport. Tevens willen wij Mariska Jacobs – Ooink docent Saxion Hogeschool bedanken voor de intensieve begeleiding, hulp, support en feedback. Zonder deze hulp hadden wij niet neer kunnen zetten wat we nu hebben gedaan en hebben we eruit gehaald wat er in zit. Als laatste willen we onze opdrachtgever bedanken dat wij het onderzoek daar uit konden voeren. Tevens voor de openheid, informatie en medewerking waardoor wij ons onderzoek goed neer hebben kunnen zetten.

Chantal Schumacher & Anouck Nuijen

Enschede, maart 2017

Samenvatting

De Ponyvriendjes te Holten is een kleinschalig bedrijf dat therapie met paarden en honden aanbiedt. Bij de Ponyvriendjes staat het vertrouwen en plezier voorop. De cliënten die bij de Ponyvriendjes komen hebben een verscheidenheid aan problematiek. In het onderzoek is dit toegespitst op ADHD, het autismespectrumstoornis, hechtingsproblematiek en de persoonlijke ontwikkeling. De Ponyvriendjes merkt een terugloop van cliënten doordat er sinds de ontwikkelingen van de Wmo veel gekort wordt op de PGB's. Daarom is het van belang dat er onderzoek gedaan wordt naar de ervaringen van de cliënten en hun ouders om zo op lange termijn aan de gemeente te kunnen tonen en erkenning te verkrijgen voor deze vorm van ondersteuning. Middels vragenlijsten zijn de cliënten en hun ouders benaderd om hun ervaringen met de therapie bij de Ponyvriendjes in kaart te brengen.

De resultaten zijn verdeeld in twee thema's; de ervaringen van de cliënten en ouders bij de Ponyvriendjes en de verandering in de persoonlijke ontwikkeling bij de cliënt. De uitkomsten laten zien dat de cliënten en hun ouders de therapie als positief ervaren. De therapie wordt als laagdrempelig gezien, waar er een verschil is tussen de groep die doelgericht de therapie komen volgen en de groep die hobbymatig komen. Daarbij ervaart de groep cliënten die met een hobbymatige insteek bij de Ponyvriendjes komen het meer als een leuke activiteit en minder therapeutisch. Toch komt naar voren dat bij beide groepen zowel de cliënten als de ouders een positieve ontwikkeling ervaren in de persoonlijke ontwikkeling.

In dit onderzoek zijn ook aanbevelingen ten opzichte van de opdrachtgever geformuleerd. De eerste aanbeveling naar aanleiding van dit onderzoek is om de therapie meetbaar te maken door middel van bijvoorbeeld een nulmeting met bijbehorende evaluatiegesprekken. Op deze manier kan verantwoording afgelegd worden naar de gemeente. Wij zouden aanbevelen om door middel van een onderzoek een meetinstrument te (laten) ontwikkelen.

In de antwoorden op de vragenlijsten is naar voren gekomen dat niet alle ouders dezelfde verwachtingen van de therapie hebben. Onze aanbeveling is om vooraf met ouders de verwachtingen te bespreken en tussendoor te evalueren waar het kind in de ontwikkeling staat en welke stappen nog gezet gaan worden. De laatste aanbeveling is om vervolgonderzoek te laten plaatsvinden. Wij bevelen aan om bij dit onderzoek een meer kwalitatieve insteek te hanteren. Dit houdt in dat er persoonlijk met cliënten en ouders in gesprek gegaan wordt om zo meer diepgang te creëren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Hoofdstuk 1. Inleiding onderzoek	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Projectkader	6
1.3 Doelstelling	7
1.4 Hoofd- en deelvragen	7
1.5 Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2. Methodieken en doelgroep	8
2.1 Methodieken Ponyvriendjes	8
2.1.1 Methodieken	8
2.1.2 Methodieken in relatie tot thema's	11
2.2 Persoonlijke ontwikkeling	12
2.2.1 Mensen met een autismespectrumstoornis	12
2.2.2 ADHD	13
2.2.3 Hechtingsstoornis	133
2.2.4 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling	13
2.3 Raakvlakken met de methodieken	14
2.3.1 Raakvlakken methodieken met de persoonlijke ontwikkeling	16
2.4 Conclusie theoretische deelvragen	16
Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek	18
3.1 Onderzoek type- en methode	18
3.2 Populatie	18
3.3 Instrumenten	19
3.4 Procedure	19
3.5 Betrouwbaarheid en validiteit	20
3.6 Ethische overwegingen	21
Hoofdstuk 4. Resultaten	23
4.1 Algemeen	23

4.1.1 Kenmerken respondenten	23
4.1.2 Uitkomsten vragenlijsten	23
4.2 Bevindingen cliënten.....	23
4.2.1 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling	23
4.2.2 Ervaringen van cliënten over de Ponyvriendjes.....	24
4.3 Bevindingen ouders	25
4.3.1 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling	25
4.3.2 Ervaringen van ouders over de Ponyvriendjes	26
Hoofdstuk 5. Conclusie	27
5.1 Conclusies deelvragen.....	27
5.1.1 Conclusie deelvraag 3.....	27
5.1.2 Conclusie deelvraag 4	27
5.2 Conclusie hoofdvraag.....	28
5.3 Aanbevelingen	28
5.4 Sterkte/zwakte analyse.....	29
5.5 Discussie.....	30
Literatuurlijst.....	31
Bijlage 1. Vragenlijst cliënten.....	33
Bijlage 2 Vragenlijst ouders.....	38
Bijlage 3 Modelovereenkomst onderzoeksopdracht.....	40
Bijlage 4 Evaluatieformulier opdrachtgever	43
Bijlage 5 Beoordelingsformulier.....	45

Hoofdstuk 1. Inleiding onderzoek

Dit hoofdstuk beschrijft de aanleiding van het onderzoek bij de Ponyvriendjes, hierin komt naar voren waarom het onderzoek wordt gedaan. Het projectkader wordt beschreven en uitgelegd wat de Ponyvriendjes is en binnen welke kaders er onderzoek is gedaan. De doelstellingen van het onderzoek op de lange en korte termijn komen naar voren. Daarnaast worden de hoofd- en deelvragen en de leeswijzer beschreven.

1.1 Aanleiding

De wereldwijde belangstelling voor de rol die dieren kunnen spelen in zorg- en hulpverlening is de laatste decennia sterk toegenomen (Fine, 2010). In Nederland is therapie met behulp van dieren nog tamelijk nieuw. Binnen de hulpverlening is de rol die dieren kunnen spelen in de zorg- en hulpverlening nog vrij onbekend (Delorme, 2016; licg, z.j.). Dieren kunnen zowel voor activiteiten als voor therapie ingezet worden. Wereldwijd worden er twee begrippen gehanteerd, namelijk Animal Assisted Activities (AAA), en Animal Assisted Therapy (AAT). Overkoepelend wordt het begrip Animal Assisted Interventions (AAI) gebruikt. Hiermee worden alle dierinterventies bedoeld. AAA zijn activiteiten waarbij dieren worden ingezet voor verbetering van het welzijn van onder andere psychisch gehandicapte mensen en kinderen met een ontwikkelingsstoornis, zoals autisme. De cliënt kan het dier knuffelen, verzorgen of ermee wandelen. Activiteiten kunnen therapie ondersteunend zijn of therapeutische effecten hebben. Binnen AAA is er minder sprake van vooropgestelde doelen dan bij AAT. AAT is een doelgerichte therapie, waarbij een dier dat aan specifieke criteria voldoet, deelneemt aan een behandelingsproces. Binnen de AAT wordt met diverse diersoorten gewerkt, waaronder huisdieren, paarden, boerderijdieren, maar ook vogels en dolfinen. AAT wordt toegepast door een professional, bijvoorbeeld een Social Worker, psycholoog, fysiotherapeut, ergotherapeut of logopedist, die zich naast zijn vak heeft gespecialiseerd in het werken met dieren in de hulpverlening, in het kader van zijn beroep. AAT beoogt een verbetering in het psychische, sociale, emotionele, gedragsmatige, cognitieve en/of fysieke functioneren van de cliënt. De therapeut zet individuele doelstellingen voorop en documenteert en evalueert het proces (licg, z.j.)

In de hulpverlening met dieren wordt veel gebruik gemaakt van paarden en honden. Granados & Agís (in Bons, 2015) beschrijft welke positieve effecten paarden hebben op de persoonlijke ontwikkeling. Therapie met paarden heeft een positieve invloed op psychologisch, emotioneel en sociaal vlak. Kinderen en volwassenen durven meer te doen en te vertellen bij paarden dan bij mensen. Daarnaast krijg je van paarden direct reactie, dit wordt spiegeling genoemd. Door deze directe terugkoppeling leren cliënten gevoelig en beheerst met het lichaam, gedachten en emoties om te gaan (Carey, 2010; Cuypers et al., in Bons, 2015). Wielders (2015) beschrijft naar aanleiding van wetenschappelijk onderzoek een aantal redenen waarom paardrijden goed is voor de ontwikkeling van kinderen. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat kinderen door middel van het paard leren om grenzen aan te geven, zij leren te werken in een team, verbeteren de sociale vaardigheden, leren controle te hebben over hun lichaam en te zorgen voor een dier.

In Nederland zijn meerdere kleine bedrijven die werken met dieren in de hulpverlening, zij hebben moeite met cliëntentoeename door de Wmo ontwikkelingen. Veel van deze bedrijven zijn opgezet vanuit een particulier initiatief en afhankelijk van cliënten die via een PGB zorg ontvangen. Door de ontwikkelingen in de Wmo krijgen minder cliënten een PGB, of wordt het PGB wat de cliënt heeft verkleind. Ook de Ponyvriendjes in Holten, die coaching en therapie aanbiedt met behulp van honden en paarden merkt deze ontwikkelingen. Bij de Ponyvriendjes wordt er zowel AAA als AAT aangeboden. Dit is afhankelijk van of er een hulpvraag is bij de cliënt, in dat geval wordt er AAT aangeboden. Bij de

Ponyvriendjes komen ook cliënten hobbymatig, dan geldt dat er AAA wordt aangeboden. De Ponyvriendjes wil in kaart brengen wat de ervaringen van de cliënten zijn, en wil de werkwijze naar de gemeente kunnen verantwoorden. De Ponyvriendjes in Holten biedt coaching en therapie voor mensen met verschillende problematieken, achtergronden en leeftijdscategorieën. Het wordt ook wel coaching genoemd omdat voor de cliënten het woord therapie als te zwaar wordt ervaren. De Ponyvriendjes werkt volgens verschillende methodieken en maakt daarbij gebruik van honden en paarden in de hulpverlening.

1.2 Projectkader

De Ponyvriendjes (2016) is een bedrijf dat coaching en therapie aanbiedt voor jong en oud. Bij de Ponyvriendjes wordt het woord therapie niet gebruikt, maar coaching. Dit omdat voor kinderen therapie te zwaar klinkt. De één op één sessies hebben vooral een ondersteunend en coachend karakter maar hebben een therapeutische uitwerking. Bij de therapie wordt gebruik gemaakt van paarden en honden. De Ponyvriendjes is gevestigd in Holten en is een kleinschalige organisatie. De eigenaresse van de Ponyvriendjes, Jolanda Waanders, is de enige die therapie geeft. Hierdoor is er nauw contact met de cliënten en kan zij een vertrouwensband opbouwen. Het doel is om de cliënt zich bewust te laten worden van het eigen gedrag en het effect hiervan op de omgeving. Hierbij is het begrip en vertrouwen tussen mens en dier, de ontspanning en plezier van groot belang. De missie van de Ponyvriendjes is dat mensen zichzelf kunnen zijn en zich thuis kunnen voelen bij de Ponyvriendjes. Per individu wordt gekeken wat er nodig is om de persoon te begeleiden, maatwerk is hier een belangrijk begrip. Veel mensen kunnen niet in een hokje geplaatst worden en vallen bij begeleiding in groepsverband buiten de boot. Bij de Ponyvriendjes is de therapie individueel en is er volledige aandacht voor de cliënt. Er wordt met doelstellingen gewerkt, maar bovenal met plezier. De Ponyvriendjes werkt 'uit vrijheid'. Jolanda Waanders heeft verschillende opleidingen en cursussen gevolgd waarvan zij de verschillende methodieken eigen heeft gemaakt. De therapie wordt zonder dwang en op basis van vertrouwen, duidelijkheid en rust gegeven. De Ponyvriendjes streeft er naar om overal de tijd voor te nemen, voor zowel het kind, het paard, de volwassene of de hond. Iedereen werkt in zijn of haar eigen tempo. De dieren kunnen een schakel vormen, in de omgang met bepaalde inzichten. Zo komt het omgaan met angst, dood, leven, vertrouwen, veiligheid, leiderschap, (on)macht en onvoorwaardelijke liefde naar voren. Omdat vertrouwen bij de Ponyvriendjes een belangrijk begrip is, is het streven om iedere cliënt zo veel mogelijk met hetzelfde dier te laten werken (J. Waanders, persoonlijke communicatie, 20 September 2016). De Ponyvriendjes begeleidt 10 tot 12 cliënten die ongeveer anderhalf uur therapie per week krijgen. Met het paard wordt coachend lesgegeven op een natuurlijke wijze. Dit zowel vanaf de grond, wat betekent dat de cliënt niet op het paard zit maar er naast staat, wandelen en rijden in communicatie met elkaar. Met de hond door middel van agility wat ook wel betekent behendigheidsoefeningen; een parcours lopen en wandelingen met de hond. Thema's waar aan gewerkt kan worden met de cliënt zijn onder andere meer zelfvertrouwen krijgen, grenzen aangeven en ontspanning. De therapie met paarden en honden kan bij leerproblemen, gedragsproblemen en sociale beperkingen ingezet worden. Niet alleen de cliënten die een diagnose hebben komen bij de Ponyvriendjes maar ook mensen die willen werken aan de persoonlijke ontwikkeling. Afhankelijk van de (hulp)vraag van de cliënt wordt er AAA of AAT aangeboden. In dit onderzoek worden de cliënten van de ponyvriendjes benaderd om hun ervaringen aan te geven (De Ponyvriendjes, 2016).

1.3 Doelstelling

De doelstelling op korte termijn is om meer inzicht te krijgen in de ervaringen met de therapie bij de Ponyvriendjes van cliënten en hun ouders die therapie volgen bij de Ponyvriendjes te Holten.

Op de lange termijn is het doel dat de effecten aangetoond kunnen worden bij de gemeente, waardoor er meer financiële mogelijkheden zijn dat mensen geholpen kunnen worden door de Ponyvriendjes.

Wanneer er wordt gesproken over ervaringen gaat het om de ervaringen van de cliënten met de therapie bij de Ponyvriendjes en de mate waarin zij de therapie bij de Ponyvriendjes waarderen.

1.4 Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag:

Welke ervaringen hebben de cliënten en hun ouders met de therapie bij de Ponyvriendjes te Holten?

Deelvragen:

1. Welke methodieken worden gebruikt bij de Ponyvriendjes?
2. Welke raakvlakken hebben de gebruikte methodieken met de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten?
3. Welke veranderingen hebben cliënten en hun ouders ervaren bij de persoonlijke ontwikkeling tijdens/na de therapie bij de Ponyvriendjes?
4. Hoe waarderen de cliënten en hun ouders de therapie bij de Ponyvriendjes?

1.5 Leeswijzer

Dit bachelor rapport bestaat uit vijf hoofdstukken. In hoofdstuk één is de aanleiding van het onderzoek bij de Ponyvriendjes beschreven, het projectkader komt naar voren en de doel- en vraagstelling zijn beschreven. Hoofdstuk twee is het theoretisch kader. In het theoretisch kader is er antwoord gegeven op de twee theoretische deelvragen van dit onderzoek. Er is gekeken naar de gebruikte methodieken bij de Ponyvriendjes en hoe deze aansluiten bij de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten. Dit wordt aan de hand van literatuur uitgewerkt. In hoofdstuk drie zijn de methode, het type onderzoek, de populatie en de steekproef toegelicht. Daarnaast zijn de onderzoeksinstrumenten, betrouwbaarheid en validiteit besproken. Hoofdstuk vier gaat over de resultaten van de praktische deelvragen, de ervaringen en de veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten komt naar voren. In dit hoofdstuk zijn de uitkomsten van de dataverzameling beschreven. In het laatste hoofdstuk, hoofdstuk vijf, zijn conclusies en aanbevelingen gedaan en wordt de hoofdvraag beantwoord.

Hoofdstuk 2. Methodieken en doelgroep

In dit hoofdstuk worden de methodieken van de Ponyvriendjes beschreven, dit om een duidelijk beeld te geven wat er gedaan wordt. Ook wordt in dit hoofdstuk beschreven welke problematieken bij de cliënten voorkomen bij de Ponyvriendjes. Er wordt daarna een koppeling gemaakt hoe de methodieken aansluiten op de ontwikkeling van de cliënten. Als laatste wordt er een conclusie geschreven.

2.1 Methodieken Ponyvriendjes

De eerste theoretische deelvraag luidt: ‘Welke methodieken worden gebruikt bij de Ponyvriendjes?’ Er worden verschillende methodieken gebruikt bij de Ponyvriendjes. In gesprek met de eigenaresse van de Ponyvriendjes is er naar voren gekomen welke methodieken er bij de Ponyvriendjes worden toegepast (J. Waanders, persoonlijke communicatie, 20 September 2016). Voor deze deelvraag is er theorie opgezocht over de verschillende methodieken die bij de Ponyvriendjes worden toegepast en beschreven vanuit de literatuur. Hoe ziet de methodiek eruit en bij welke problematieken wordt welke methodiek ingezet? Bij de Ponyvriendjes wordt in de therapie veel gebruik gemaakt van activiteiten. Er worden elementen uit de onderstaande methodieken gebruikt en de eigenaresse van de Ponyvriendjes brengt zelf activiteiten in zoals het borstelen van een paard of het doen van kunstjes met het paard of de hond.

2.1.1 Methodieken

Eponaquest van Linda Kohanov

Eén van de methodieken die bij de Ponyvriendjes wordt gebruikt is Eponaquest van Linda Kohanov. Jolanda Waanders, eigenaresse van de Ponyvriendjes en tevens de therapie bij de Ponyvriendjes vormgeeft heeft meerdere cursussen gevolgd bij Eponaquest. Deze methodiek is van oorsprong afkomstig uit Amerika en opgericht in 1997. Op het gebied van ervaringsgericht leren met paarden en equithérapie is Linda Kohanov een bekend persoon. Binnen de methodieken wordt nauw samengewerkt tussen psychische hulpverleners, training/coaching experts en paardentrainers om het werkveld van ervaringsgericht leren met paarden te professionaliseren. De afgelopen jaren heeft Linda Kohanov meerdere boeken geschreven waarin ze de inzichten over haar persoonlijke ontwikkeling, menselijke relaties en leiderschap die de paarden haar geven beschrijft. De Eponaquest aanpak is een training voor mensen die op een diepgaand niveau werken met paarden, waarbij het mens leert van het paard. Uitgangspunt van de Eponaquest aanpak is dat het paard vanuit zijn natuurlijke instinct reageert op situaties en emoties van de mens. De Eponaquest aanpak is een visie op training, coaching en therapie door middel van ervaringsgericht leren met paarden die de cliënt helpt om inzicht te krijgen in zijn of haar talenten, uitdagingen, patronen en blokkades. Wanneer mensen leren door middel van geschreven of gesproken theorie, bedraagt het percentage dat wordt onthouden ongeveer 20%. Wanneer iemand nieuwe inzichten ervaart, wordt er 80% onthouden. Dit wijst aan dat ervaringsgericht leren zeer effectief is. De mens reageert vanuit het ‘oerwezen’ op paarden doordat het sensorische lichaam wordt geactiveerd, hierdoor wordt het leervermogen nog meer gestimuleerd. Het ervaringsgericht leren in combinatie met paarden in therapie, onderwijs en training is dus zeer effectief (Eponaquest NL, 2016).

HorseSense

Een andere methodiek die bij de Ponyvriendjes wordt ingezet is HorseSense. Binnen de methodiek HorseSense wordt de therapie op zowel mensen als op paarden gericht. Mensen worden individueel of in samenwerking met de paarden gecoacht. Hierbij wordt vanuit gegaan dat de relatie/verbinding die aangegaan worden met een paard voor zowel het paard als de mens een fijne ervaring kan en zou moeten zijn. Als gedragsproblemen zich voordoen bij het paard dan is daar altijd een goede reden voor te vinden. Door het paard anders te benaderen, via bewuste afstemming en het opbouwen van vertrouwen, kunnen die problemen gezien worden als een kans om te leren en te groeien in de relatie

met het paard en de mens. De methodieken bieden inzichten en vaardigheden die nodig zijn om een verbinding met het paard aan te gaan en een samenwerkingsverband tussen mens en paard op te bouwen. Hieronder enkele punten beschreven wat in de methodiek wordt geleerd:

- het gedrag van het paard beter te begrijpen
- welke invloed gevoelens, emoties en gedachten hebben op de communicatie met het paard
- wederzijds vertrouwen en respect te ontwikkelen
- innerlijke rust en kalmte te gebruiken als basis voor een heldere communicatie met het paard
- waarnemen wanneer men tegenstrijdige signalen uitzend en hoe dat veranderd kan worden
- de emoties te beheeren in plaats van te onderdrukken of zomaar eruit te gooien

Binnen de werkwijze wordt in eerste instantie altijd met het paard vanaf de grond gewerkt zonder dat het paard aan een touw wordt vastgehouden. Dit wordt naar mate de behandeling vordert aan een lang touw, waarna vervolgens het rijden het gevolg is van een goede samenwerking tussen mens en paard. De HorseSense methodiek is geschikt voor iedereen die met paarden werkt of wil werken. Dit kan recreatief maar ook professioneel in alle takken van sport. Ook kan dit wandelen of buiten rijden in de natuur zijn. De methodiek is ook voor mensen die niet met paarden samenwerken, maar wel willen leren over zichzelf via het contact met een paard. De vaardigheden die worden geleerd in relatie met het paard, kan goed toegepast worden in contact en relaties met mensen (HorseSense, 2016).

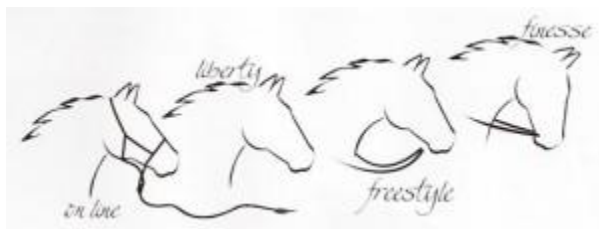
Parelli Natural Horsemanship

Parelli is opgericht in 1981 door paardenman, paardentrainer, rodeoruiters, cowboy en instructeur Pat Parelli. Vanaf 1993 werkt hij samen met zijn vrouw Linda Parelli (Parelli, 2016). Parelli focust zich op het trainen van de mens in plaats van het paard, waardoor er een relatie en vertrouwen ontstaat tussen paard en mens. Pat noemt zijn relatie gerichte benadering Natural Horsemanship.

Natural: De communicatie die voor paarden natuurlijk is.

Horse-man-ship: Vaardigheden bij de omgang en het rijden van paarden.

De basis ligt bij de onderlinge communicatie tussen paarden in de natuur, het begrijpen en het toepassen ervan. De missie van Parelli is om het niveau van horsemanship wereldwijd te verhogen in het voordeel van zowel paard als mens. Prestaties en resultaten worden behaald op een basis van relatie, communicatie, wederzijds vertrouwen en respect. Bij deze methode gaat het vooral om de combinatie van paard en mens waarbij het mens van het paard kan leren. (Parelli, 2016).

Afb. 1 Parelli Natural Horsemanship

Het programma is opgebouwd uit vier onderdelen.

Online: Spelen vanaf de grond met een touw van verschillende lengtes

Liberty: Het ontwikkelen van een samenwerking met paard op de grond zonder touw.

Freestyle: Rijden op een ontspannende manier, zonder druk met losse teugel. Het leert men de basis van het rijden.

Finesse: Rijden waarbij de ruiter de controle heeft. Met Finesse wordt geleerd een echte een goede ruiter te worden (Parelli, 2016).

Paard als spiegel

Bij coaching met de methodiek paard als spiegel wordt de cliënt zich door middel van reactie van het paard bewust wordt van zijn/haar overtuigingen, gevoelens en gedragspatronen die van invloed zijn op zijn/haar leven. Bij deze methodiek heeft het paard de functie van 'co-coach'. De sessie wordt begeleid door een professionele coach die gespecialiseerd is in het werken met de methodiek. Bij deze methodiek zijn er geen verwachtingen van het paard in de zin van aangeleerde kunstjes, waardoor het paard zich zo natuurlijk mogelijk gedraagt. Hierdoor laat het paard zich vanuit zijn instinct zien in bepaalde situaties. Doordat paarden gevoelige dieren zijn, die vanuit instinct en zonder waarde oordelen is de reactie die ze geven op de mens puur en oprecht. Waar een mens een ander feedback geeft, heb je vaak te maken met sociaal wenselijk gedrag. Bij een paard is dit niet het geval, het paard reageert puur vanuit zichzelf. Het gaat bij deze methodiek vooral om de manier waarop de cliënt de feedback van het paard interpreteert. Hierin speelt de coach een belangrijke rol. De coach gaat met de cliënt in gesprek over de feedback die de cliënt van het paard krijgt op zijn/haar gedrag, houding maar ook de gedachten en gevoelens. Door te coachen met de methodiek paard als spiegel komt de cliënt in een korte tijd tot vele inzichten en komen er veranderingsprocessen op gang die impact hebben op korte en lange termijn. Doordat dit een ervaringsgerichte methodiek is zijn de effecten van de sessies langer merkbaar voor de cliënt (Van Kemenade, z.j. ; Nelstein, 2009).

Wijze lessen van je hond

Naast het werken met pony's en paarden wordt er bij de Ponyvriendjes ook coaching gegeven met behulp van honden. Deze coaching met honden heeft veel overeenkomsten met het coachen met paarden. In de coachsessie reageert een hond vanuit zijn instinct op het gedrag van de mens. Deze reactie is niet aangeleerd maar komt puur en oprecht uit de hond zelf. Op deze manier geeft de hond een bepaalde feedback aan de cliënt, wat kan leiden tot nieuwe inzichten bij de cliënt. Doordat de coach met de cliënt gaat over de feedback en de inzichten die de cliënt heeft gekregen kan er een gedragsverandering plaatsvinden. De cliënt kan zich anders gaan gedragen, waarop de hond ook anders zal reageren en andere feedback zal geven. Vervolgens kan de cliënt deze feedback weer samen met de coach bespreken en kunnen daaruit conclusies getrokken worden. Is het veranderde gedrag positief? En hoe kan mij dit helpen? (Gijsbers & Glansbeek, z.j.).

Horse Boy foundation

De Horse Boy methodiek is een wetenschappelijk bewezen methodiek, die de communicatie en patronen in de hersenen van mensen met autisme, ADD, ADHD, angststoornissen en andere neurologische stoornissen door middel van de beweging van het paard en de natuurlijke omgeving ontwikkelt. Deze therapie draagt bij aan de ontwikkeling van het kind doordat de twee hersenhelften van het kind door deze vorm van therapie een betere wisselwerking hebben. De Horse Boy methodiek heeft zes fasen (Horse Boy World, 2009).

De zes fasen zijn:

Het inzetten van de juiste natuurlijke omgeving en omgeving voor de mens is belangrijk. Bij deze methodiek wordt er met zoveel mogelijk familieleden als mogelijk gewerkt

- Werken aan de zintuigen door middel van aanraking van het lichaam van de cliënt op het paard om angst te kalmeren
- Het kind gaat rijden om ritmes te creëren die helpen in de communicatie. Het paard moet daadwerkelijk gereden worden om die ritmes te creëren
- Spellens op het paard om nieuwe patronen in de hersenen te creëren
- School vakken op het paard
- Wanneer het kind heeft geleerd zijn communicatie met mensen te verbeteren zal het kind zich beter kunnen uiten (Horse Boy World, 2009).

2.1.2 Methodieken in relatie tot thema's

In onderstaande Tabel 1 staan de methodieken in relatie tot thema's van de therapie schematisch weergegeven. In de linker kolom staan de methodieken beschreven, en bovenaan staan drie thema's die in de verschillende methodieken naar voren komen. Er staan kruisjes wanneer dit thema in de methodiek naar voren komt. Alle methodieken vallen onder AAT omdat wanneer er een methodiek gebruikt wordt, sprake is van therapie. Voor de professional is er ruimte om per cliënt verschillende elementen uit verschillende methodieken te gebruiken, en om op deze manier zo goed mogelijk aan te sluiten bij de persoon.

	Inzicht verkrijgen	Communicatie	Gedragsverandering
Eponaquest	x		
Horsesense	x	x	
Parelli	x	x	
Paard Als Spiegel	x	x	x
Wijze lessen van je hond	x		x
Horseboy Foundation		x	

Tabel 1: Methodieken in relatie tot thema's

2.2 Persoonlijke ontwikkeling

De tweede deelvraag luidt als volgt: Welke raakvlakken hebben de gebruikte methodieken met de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten? Om vooraf aan te duiden dat het contact van paarden bij kinderen, ongeacht of er sprake is van een therapie helpend voor de ontwikkeling is wordt er gekeken naar het onderzoek Professor Mitsuaki Ohta (2017) van de Tokyo University of Agriculture. Hij heeft wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de mogelijke mentale voordelen die kinderen hebben wanneer zij paardrijden. De kinderen die een rit hadden gemaakt op de rug van één van de paarden konden beter omgaan met de opdrachten waarbij ze de gepaste reactie moesten laten zien in verschillende situaties. Ook op het gebied van zelfbeheersing stonden deze kinderen sterker in hun schoenen. Door de bewegingen van het lichaam van het paard tijdens het rijden wordt het sympathische zenuwstelsel van de ruiter geactiveerd. Dit zenuwstelsel zorgt ervoor dat het lichaam inspannende acties kan ondernemen zoals rijden, maar ook opdrachten kan oplossen. Niet ieder paard beweegt op dezelfde manier. De gangen van het ene paard zullen het sympathische zenuwstelsel meer activeren dan van het andere (Ohta, 2017).

Omdat er bij de Ponyvriendjes ook gewerkt wordt vanuit een therapeutisch oogpunt is het belangrijk om een goed beeld te krijgen van de problematieken van de cliënten bij de Ponyvriendjes. Er is in dit hoofdstuk voor gekozen om drie stoornissen uit te werken. Dit zijn autisme, ADHD en hechtingsstoornis. Daarnaast wordt door de onderzoekers in dit onderzoek gesproken over de persoonlijke ontwikkeling omdat er veel problematieken zijn die niet specifiek gediagnosticeerd zijn zoals zelfvertrouwen en motorische problemen. Onder persoonlijke ontwikkeling worden alle ontwikkelingen die kinderen met gedragsproblematiek doormaken. De keuze voor deze stoornissen zijn gemaakt omdat deze het meest voorkomen bij de Ponyvriendjes.

2.2.1 Mensen met een autismespectrumstoornis

Onder de term autismespectrumstoornis vallen meerdere stoornissen met gemeenschappelijke kenmerken. Stoornissen binnen het autismespectrum zijn zeer divers en komen bij iedere persoon anders tot uiting. De meest voorkomende stoornissen zijn; klassiek autisme, syndroom van Asperger, PDD-NOS, MCDD, atypisch autisme, hoog functionerend autisme en autistiforme neigingen/eigenschappen/kenmerken. Alle stoornissen die vallen onder autismespectrumstoornis hebben gemeenschappelijke kenmerken op drie gebieden; sociale interactie, sociale communicatie, sociale verbeeldingskracht (Woodcock & Page, 2012). Autisme dankt zijn naam aan het extreem in zichzelf gekeerd zijn, ook wel een vertraagde en ontwikkelde gerichtheid op mensen en een beperkt bewustzijn van mensen. Autisme is universeel en tijdloos, herkenbaar vanuit een vast patroon van gedragingen die in alle landen en culturen voorkomen (Delfos & Gottmer, 2012). Iedere persoon met autisme is anders. Mensen met een autismespectrumstoornis hebben vaak moeite met het begrijpen van zichzelf en de mensen in hun omgeving, dit komt doordat mensen met een autismespectrumstoornis vaak op een andere manier denken. Hierdoor kan het voorkomen dat mensen met een autismespectrumstoornis niet kunnen voldoen aan de standaard verwachtingen van de omgeving waardoor iemand met een autismespectrumstoornis zich uitgesloten voelt en stress ervaart (Vanuit autisme bekeken, z.j.). Het werken in therapie met paarden en honden kan hierbij helpend zijn doordat paarden en honden geen verwachtingen hebben en het gedrag van de persoon die therapie volgt spiegelen. Hierdoor kunnen nieuwe inzichten in het eigen gedrag worden verkregen (Bates, in Bons, 2015).

2.2.2 Attention Defecit Hyperactivity Disorder (ADHD)

ADHD is een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit. Mensen met ADHD hebben moeite om hun aandacht en concentratie op één taak te houden. Zij kunnen sneller last ervaren van prikkels uit de omgeving waardoor zij afgeleid worden. Een ander kenmerk van ADHD is hyperactiviteit. Vooral op jonge leeftijd zijn kinderen op jonge leeftijd voortdurend in beweging. Het is voor hen moeilijk om stil te zitten en voelen vaak een onrust van binnen, waardoor ze snel opgewonden en gefrustreerd raken. Ook reageren mensen met ADHD impulsief, dit houdt in dat ze iets doen voordat ze nadenken. Daarnaast kunnen ze de gevolgen van hun gedrag vaak niet overzien. Als laatste zijn de regelfuncties voor mensen met ADHD een lastig punt. Zij vinden het moeilijk om te plannen, hun emoties, motivatie en alertheid te reguleren. Zij vinden het lastig eerdere ervaringen te laten meespelen bij beslissingen. Hierdoor reageren mensen met ADHD anders op beloningen en straf (Steunpuntadhd, 2012).

2.2.3 Hechtingsstoornis

De natuurlijke hechting die kinderen normaalgesproken met hun ouders of directe omgeving hebben is bij een hechtingstoornis niet goed ontwikkeld. Dit komt vaak doordat kinderen in een onveilige situatie hebben gezeten. Dit kan in een korte of lange tijd gebeuren waarin veel stress en weinig aandacht voor het kind is geweest. Voor de omgeving is een hechtingsstoornis moeilijk om mee om te gaan doordat het er op lijkt dat de emoties van het kind diep weggestopt zijn en geen liefde voelt. Kinderen met een hechtingsstoornis lijken een muur om zich heen gebouwd te hebben. Zij kunnen bewust gemeen en kwetsend zijn naar de mensen die dicht bij hen staan (Gedragsproblemen-kinderen, 2016).

2.2.4 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling.

Onder de persoonlijke ontwikkelingen worden een reeks progressieve ontwikkelingen verstaan die tot een hoger niveau van functioneren kunnen leiden. Ontwikkeling kenmerkt zich door verandering en vooruitgang. Ontwikkeling is het veranderingsproces waarbij de combinatie van groei, rijping en leren leiden tot een hoger functioneringsniveau. Het kan hierbij gaan om lichamelijke groei, verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden. De ontwikkeling kan opgedeeld worden in vier gebieden: de fysieke en motorische ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, psychosociale ontwikkeling en de morele ontwikkeling (Kerpel, 2014).

2.3 Raakvlakken met de methodieken

Autismespectrumstoornis

Binnen de hulpverlening waarbij paarden en honden worden ingezet liggen veel ontwikkelingsmogelijkheden voor mensen met een autismespectrumstoornis. Mensen met autisme hebben vaak moeite met communiceren. De therapie kan helpen om de communicatie te verbeteren (Cuypers et al., in Bons, 2015). Granados & Agís (in Bons 2015) beschrijven dat therapie met paarden en honden een positieve invloed heeft op psychologisch, emotioneel en sociaal vlak. Op psychologisch vlak kan therapie met paarden en honden bijdragen aan aspecten als zelfvertrouwen, zelfbeheersing, empathie, aandacht, begrenzen en initiatief nemen. Op emotioneel vlak aan het uitdrukken en reguleren van gevoelens en emoties. Op sociaal vlak kan therapie met paarden en honden bijdragen aan aspecten als empathie, interactie met het paard en andere mensen, samenwerking en contact, communicatie en sociale motivatie.

Mensen met een autismespectrumstoornis hebben vaak moeite met het beheerst omgaan met het hun lichaam, gedachten en emoties. Binnen deze problematiek kan therapie met paarden en honden ondersteuning bieden (Carey, 2010; Cuypers et al., in Bons, 2015). Bij de Ponyvriendjes is de communicatie één van de basisaspecten waar aan gewerkt wordt. Omdat het soms lastig kan zijn om iets rechtstreeks aan een persoon te vertellen verloopt de communicatie veel via het paard of de hond. Het dier straalt vertrouwen uit en oordeelt niet over hetgeen wat gezegd wordt, dit maakt het voor de cliënt makkelijker om zijn/haar verhaal aan het dier te vertellen. Doordat de communicatie via het dier vaak een onbewust proces is ligt er voor de cliënt minder druk op het gesprek dan wanneer er één op één een gesprek plaatsvindt. Bij het uiten van zijn/haar emoties krijgt de cliënt hulp van het dier doordat de coach aan het dier af kan lezen hoe de cliënt zich voelt, op deze manier verloopt de communicatie voor de cliënt makkelijker.

ADHD

Zoals in de theorie al beschreven is hebben mensen met ADHD moeite om hun gedrag te reguleren en reageren zij anders op zaken als belonen en straffen. Dit zijn redenen waardoor therapie met honden en paarden goed aan kan sluiten bij mensen met ADHD. In een sessie wordt er van de cliënt gevraagd een opdracht met het dier uit te voeren. Het dier zal vanuit zijn natuurlijke gedrag reageren op de cliënt. Wanneer de cliënt bijvoorbeeld erg onrustig is zal het dier niet doen wat er van hem gevraagd wordt, en laat dit aan de cliënt zien doordat het paard het gedrag van de cliënt spiegelt. Op deze manier ervaart de cliënt de gevolgen van zijn/haar eigen gedrag. Hierover gaat de coach met de cliënt in gesprek en wordt er gekeken naar wat de cliënt anders zou kunnen doen (Van Kemenade, z.j.). De cliënt zou bijvoorbeeld aan zichzelf kunnen werken door zijn/haar innerlijke rust en kalmte te leren gebruiken tijdens de communicatie met het dier. Dit is iets wat ook in de methodiek van HorseSense (2016) naar voren komt. Wanneer de cliënt na het gesprek met de coach het gedrag verandert zal de reactie van het dier ook veranderen. Doordat op deze manier de cliënt door middel van ervaringen bewust wordt van zijn eigen gedrag zal de cliënt zijn 'nieuwe' gedrag beter begrijpen. Op deze manier voor de cliënt niet 'gestraft' doordat er iemand hem of haar op het foute gedrag wijst, maar wordt het door middel van het dier ervaren.

Hechtingsstoornis

Mensen met een hechtingsstoornis bouwen vaak een 'muur' om zich heen waardoor de emoties diep weggestopt lijken, hier kan therapie met paarden en honden voor deze doelgroep helpend zijn. Door tijdens de sessies gebruik te maken van een dier kunnen de emoties eerder bereikt worden. Dit komt doordat de communicatie vaak via het dier loopt, waardoor het voor de cliënt minder confronterend is om over zijn gevoelens en emoties te praten. Het dier geeft van nature een vertrouwd gevoel waardoor het praten over de emoties makkelijker wordt voor de cliënt. Ook leert een cliënt met behulp van het dier zijn emoties te beheren in plaats van ze te onderdrukken of er zomaar uit te gooien. Doordat het dier feilloos de emoties van de cliënt waarneemt zal het dier hier op reageren. Wanneer de coach aan het dier kan zien dat de cliënt de emoties onderdrukt of er juist ongecontroleerd uitgooit kan de coach hier op inspelen. De cliënt kan dan leren de emoties te beheren en het handelbaar te maken. De vaardigheden die de cliënt in communicatie met het dier leert gelden ook voor de communicatie tussen mensen waardoor de cliënt deze vaardigheden in zijn sociale omgang met mensen beter zal kunnen toepassen. Dit kan met behulp van de coach als een volgende stap worden gezien (HorseSense, 2016).

Persoonlijke ontwikkeling

In de theorie is beschreven dat de persoonlijke ontwikkeling opgedeeld kan worden in vier gebieden: de fysieke en motorische ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, psychosociale ontwikkeling en de morele ontwikkeling. De therapie die bij de Ponyvriendjes wordt aangeboden kan ook helpend zijn voor mensen die problemen hebben in hun motorische ontwikkeling. Zo word de motoriek verbeterd door het rijden op een paard. Dit kan op verschillende manieren. Door aanraking, liggen op het paard, rijden zonder zadel en spelletjes op en met het paard kan de motoriek verbeterd worden. Het paardrijden verbetert ook het evenwicht van de ruiter. Er worden spelenderwijs spelopdrachten gegeven aan de cliënt tijdens het paardrijden waarbij de cliënt aan zijn/haar motoriek werkt. Een ander aspect in de persoonlijke ontwikkeling waar bij de Ponyvriendjes veel aan gewerkt wordt is het zelfvertrouwen, dit valt onder de psychosociale ontwikkeling. Doordat de cliënten nieuwe dingen leren en zich over angsten heen kunnen zetten groeit het zelfvertrouwen. Ook gaan er soms dingen niet goed, bijvoorbeeld als het dier niet doet wat de cliënt van het dier vraagt. Als de cliënt zijn/haar gedrag dan na behulp van een gesprek met de coach aanpast en het dier doet wel wat de cliënt van het dier vraagt, groeit ook het zelfvertrouwen van de cliënt. Wanneer iemand niet zelfverzekerd met een paard aan een touw gaat lopen zal het paard niet luisteren, wanneer de houding veranderd, meer zelfverzekerdheid en leiderschap laat zien zal het paard gehoorzamen. Op deze manier kan de cliënt leren een meer zelfverzekerde houding aan te nemen en ervaren wat deze houding teweeg kan brengen (J. Waanders, persoonlijke communicatie, 20 September 2016).

2.3.1 Raakvlakken methodieken met de persoonlijke ontwikkeling

In onderstaande tabel staan de methodieken in relatie tot de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten bij de Ponyvriendjes schematisch weergegeven. In de linker kolom staan de methodieken beschreven, en bovenaan staan drie stoornissen die veel voorkomen bij de cliënten van de Ponyvriendjes. Er staan kruisjes wanneer de genoemde methodiek inzetbaar is bij de desbetreffende stoornis.

	Autisme	ADHD	Hechtingsstoornis	Persoonlijke ontwikkeling
Eponaquest				x
Horsesense	x	x	x	x
Parelli			x	x
Paard Als Spiegel	x	x	x	x
Wijze lessen van je hond	x	x	x	x
Horseboy Foundation	x			

Tabel 2: Raakvlakken methodieken met de persoonlijke ontwikkeling

In de tabel is getracht een koppeling te maken tussen de verschillende methodieken en problematieken. In onderstaande paragraaf wordt dit verder toegelicht.

2.4 Conclusie theoretische deelvragen

Naar aanleiding van de beschreven theorie kunnen de theoretische deelvragen: “Welke methodieken worden gebruikt bij de Ponyvriendjes?” en “Welke raakvlakken hebben de gebruikte methodieken met de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten?” beantwoord worden. Voor de eerste deelvraag “Welke methodieken worden gebruikt bij de Ponyvriendjes?” is in gesprek met de eigenaresse van de Ponyvriendjes gebleken dat er niet middels één specifieke methodiek wordt gewerkt en dat er geen vast behandelplan wordt gehanteerd bij de Ponyvriendjes. Er wordt per individu gekeken naar de behoeften en de mogelijkheden en daar wordt vervolgens op ingespeeld. Omdat de eigenaresse van de Ponyvriendjes van mening is dat je mensen niet in een hokje kunt plaatsen wordt er op deze manier maatwerk geboden. Wel zijn de interventies die met de cliënten worden gedaan theoretisch onderlegd door bepaalde methodieken (J. Waanders, persoonlijke communicatie, 20 September 2016). Bij de Ponyvriendjes worden er meerdere methodieken eclectisch ingezet. In het begin van hoofdstuk twee zijn er verschillende methodieken uitgewerkt. Alle methodieken zijn gericht op interventies met een paard of hond. Wat in veel van bovenstaande methodieken terugkomt en wat ook door de Ponyvriendjes zelf als belangrijk wordt beschreven is het begrip vertrouwen. Hier gaat het om wederzijds vertrouwen tussen in eerste instantie het dier en de cliënt, maar ook het vertrouwen in de coach, jezelf en uiteindelijk het vertrouwen in een ander.

Voor de beantwoording van de tweede deelvraag “Welke raakvlakken hebben de gebruikte methodieken met de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten?” kan geconcludeerd worden dat er duidelijke overeenkomsten zijn in de manier waarop de verschillende gebruikte methodieken raakvlakken tonen met de persoonlijke ontwikkeling. Zo zijn de methodieken Eponaquest, Horsesense, Paard Als Spiegel ervaringsgericht en wordt er door middel van ervaringen inzicht verkregen. De methodieken Eponaquest, Horsesense, Paard Als Spiegel, Wijze lessen van je hond en de Horseboymethodiek gaan verder in op het verkrijgen van inzichten in jezelf. Dit kunnen inzichten zijn over talenten, uitdagingen, patronen, blokkades, gevoelens, gedachten, overtuigingen en de communicatie. In tabel 1 in dit hoofdstuk is de verbinding tussen de methodieken en de thema’s die in de therapie naar voren komen gelegd. Hieruit blijkt dat veel van de gebruikte methodieken gericht zijn op het verkrijgen van inzichten en het verbeteren van de communicatie. Doordat bij de meeste methodieken middels het dier inzichten worden verkregen kan dit met behulp van de coach omgezet worden in gedragsverandering. Een andere duidelijke overeenkomst is dat er veel gewerkt wordt aan de communicatie. In eerste instantie gaat het om de communicatie tussen de cliënt en het paard. Wanneer de cliënt vaardigheden leert in zijn communicatie zoals het beheersen van emoties en het gebruiken van de innerlijke rust kan de cliënt deze vaardigheden ook toepassen in communicatie met mensen.

Door de gebruikte methodieken bij Jolanda en de beperkte evidence based methodieken, is het moeilijk om aan te duiden welke raakvlakken de methodieken hebben met de persoonlijke ontwikkeling. De methodieken zijn weinig concreet, erg wisselend en de effecten zijn moeilijk meetbaar wat maakt dat het als professional lastig is om subsidie te krijgen voor deze vorm van hulpverlening. Wanneer er minder op de therapeutische aspecten maar meer op de laagdrempeligheid en het hobbymatige karakter van de Ponyvriendjes en de bijkomende positieve effecten wordt ingezet zou dit tot nieuwe inzichten kunnen leiden. Dit wordt bevestigd door Professor Mitsuaki Ohta van de Tokyo University of Agriculture die in een wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen die paardrijden hier mentale voordelen van ondervinden (Ohta, 2017). Kijkend naar de internationale kapstok waarin de begrippen AAA en AAT worden gehanteerd zou je kunnen stellen dat er door het laagdrempelige karakter meer sprake is van AAA. Dit komt doordat er meer aandacht is voor activiteiten, ontspanning en plezier. Op deze manier hebben de activiteiten wel positieve effecten op de ontwikkeling van de kinderen maar zijn er geen bewezen therapeutische effecten.

Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek

Waar hoofdstuk 2 is ingegaan op het theoretisch kader, wordt in dit hoofdstuk de methode van onderzoek toegelicht, beargumenteerd en verantwoord. In paragraaf 3.1 wordt het type onderzoek en de onderzoeksmethode uitgelegd. In paragraaf 3.2 wordt de populatie beschreven. In paragraaf 3.3 wordt het gekozen instrument weergegeven en onderbouwd. In paragraaf 3.4 wordt de gehele werkwijze beargumenteerd, namelijk in de paragraaf procedure. In paragraaf 3.5 en 3.6 wordt respectievelijk de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek beschreven. Tot slot wordt in paragraaf 3.7 de ethische overweging van het onderzoek toegelicht.

3.1 Onderzoek type- en methode

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de ervaringen van cliënten en hun ouders bij de Ponyvriendjes. Vanuit dit doel is het relevant om de visie van de cliënten en hun ouders met elkaar te vergelijken. Er wordt meer de diepte ingegaan. Ook is de onderzoeksvraag ‘Welke ervaringen hebben de cliënten en hun ouders met de therapie bij de Ponyvriendjes te Holten?’ een open onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag is breed en er is weinig voorkennis. Er zal op basis van een kwalitatieve invalshoek informatie worden verkregen. Er zal informatie worden opgehaald van betrokkenen doordat er vragenlijsten worden verstuurd via e-mail (Verhoeven, 2010). Hierbij wordt gebruik gemaakt van een semi gestructureerde vragenlijst. De onderzoekers zullen zich open opstellen voor hetgeen wat er in het onderzoeksveld ontdekt wordt. In dit onderzoek gaat het voornamelijk om inzichten in de ervaringen van de cliënten en hun ouders met de Ponyvriendjes en minder om harde, getalsmatig onderbouwde feiten. Uit bovenstaande is af te leiden dat het onderzoek een kwalitatief onderzoek betreft.

Dit onderzoek is een analytisch onderzoek, ook wel een probleem analytisch onderzoek genoemd. Er wordt geprobeerd een verschijnsel te begrijpen, te verklaren en te voorspellen door de betrokken elementen te ontleden. Het verschijnsel in dit onderzoek zijn de ervaringen van cliënten en hun ouders met de therapie van de Ponyvriendjes. De ervaringen gaan over de veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling en de waarderingen.. Bij dit analytisch onderzoek wordt er gebruik gemaakt van relatief klein aantal onderzoekseenheden. Er is bij dit onderzoek sprake van diepte doordat er gebruikt gemaakt wordt van een vragenlijst. De vragenlijsten, die individueel of waar nodig met ouders worden ingevuld omvatten de dataverzamelmethode. Er wordt gebruik gemaakt van open vragen om een zo breed mogelijk antwoord te krijgen. Omdat in dit onderzoek de ervaringen van de cliënten en hun ouders worden geïnventariseerd, betreft dit een inventariserend onderzoek (Heerink, Pinkster-Schalken, Brattin-van der Werf, 2013). De analyse zal kwalitatief van aard zijn aan de hand van labeling (Baarda & de Goede, 2006).

3.2 Populatie

De ponyvriendjes begeleidt 12 kinderen, de cliënten en hun ouders zijn allemaal benaderd om een vragenlijst in te vullen. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen wordt er gekeken naar de ervaringen van zowel de cliënten als de ouders. De populatie in dit onderzoek zijn de cliënten die therapie volgen bij de Ponyvriendjes en hun ouders. Er is nog niet eerder onderzoek gedaan naar de ervaringen met de therapie van de cliënten en hun ouders. Omdat er in de populatie cliënten veel kinderen zijn, en het voor kinderen moeilijk is om hun ervaringen aan te geven, is er vanuit verschillende invalshoeken gekeken doordat ook ouders een vragenlijst invullen. Er is voor gekozen om cliënten te benaderen die op dit moment therapie volgen bij de Ponyvriendjes. Er zijn twee verschillende vragenlijsten voor de twee verschillende populaties.

Personen waarover in specifieke onderzoeksvragen een uitspraak wordt gedaan en die in een onderzoek

worden betrokken zijn de onderzoekseenheden. De eigenschappen van deze personen zijn kenmerken of variabele (Baarda, 2014). In dit onderzoek is ervoor gekozen om geen steekproef te nemen. Deze keuze is gemaakt omdat de populatie in dit onderzoek niet dusdanig van omvang is waardoor de hele populatie van belang is. Dit onderzoek heeft twee deelpopulaties, de cliënten die therapie volgen bij de Ponyvriendjes en de ouders van de cliënten.

3.3 Instrumenten

In dit onderzoek is er voor gekozen om gebruik te maken van een semigestructureerde vragenlijst. De keuze voor dit instrument is gemaakt omdat de opdrachtgever de inschatting heeft gemaakt dat het afnemen van interviews bij deze doelgroep niet passend is. Omdat dit onderzoek een kwalitatief onderzoek betreft waarbij enige diepgang wenselijk is, is er gekozen voor een semigestructureerde vragenlijst met zo veel mogelijk open vragen. Ook is er gebruik gemaakt van een schaalvraag in de vragenlijsten om de progressie meetbaar te maken. Bij iedere vraag wordt om toelichting gevraagd van de respondent. Er zijn twee aparte vragenlijsten gemaakt, één voor cliënten en één voor hun ouders. De vragenlijsten zijn samen met de opdrachtgever aangepast zodat de vragen volgens de opdrachtgever te begrijpen zijn voor de doelgroep. Zo is er gebruik gemaakt van pictogrammen om aan te geven welke emotie de kinderen ervaren wanneer zij bij de Ponyvriendjes zijn. mensen met een verstandelijke beperking en/of autisme is het gebruik van pictogrammen een goed hulpmiddel om iets duidelijk te maken. Dit, omdat mensen met een verstandelijke beperking en/of autisme vaak stoornissen hebben in taal- en conceptverwerving. Verbale uitleg komt vaak niet of niet helemaal binnen. Ook kan hetgeen wat gezegd wordt letterlijk opgevat worden. Pictogrammen zijn eenvoudige tekeningetjes waarbij de bedoeling meteen duidelijk is (Freed & Parsons, 2010).

In beide vragenlijsten komen twee thema's aan bod. Het eerste thema gaat in op de veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling die de cliënten en hun ouders hebben ondervonden. Het tweede thema omvat de waardering van de cliënten en hun ouders bij de Ponyvriendjes. Deze twee thema's zijn opgesteld aan de hand van de geoperationaliseerde theorie en de deelvragen. Doordat uit de theorie bleek dat er bij de Ponyvriendjes voornamelijk sprake is van AAA komen in de vragenlijst de activiteiten naar voren. Deze activiteiten worden voor kinderen zo begrijpelijk mogelijk weergegeven. Doordat de kinderen geactiveerd worden doordat zij mogen kleuren tijdens de vragenlijst wordt de vragenlijst aantrekkelijker voor kinderen. Op deze manier sluiten de vragenlijsten aan op de beleavingswereld van de kinderen. Er wordt vooral ingespeeld op de ervaringen rondom de tevredenheid en de waardering en er wordt minder ingegaan op de therapeutische uitwerking. Wel wordt er gevraagd welke veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling worden ervaren door cliënten en ouders. Omdat over het niveau van de ouders weinig bekend is, zijn de vragen in de vragenlijst voor ouders zo eenvoudig mogelijk gesteld zodat deze vragen voor de meeste mensen te begrijpen zijn. De vragenlijst voor de cliënten omvat twaalf vragen, en de vragenlijst voor de ouders omvat negen vragen. Er is geprobeerd de vragenlijsten zo kort mogelijk te houden en toch alle informatie te verkrijgen. Dit om voor de cliënten en ouders de drempel lager te leggen om een vragenlijst in te vullen. De vragenlijsten zijn in bijlagen één en twee opgenomen.

3.4 Procedure

Nadat het onderzoeksplan afgerond is, is er een start gemaakt met het uitvoeren van het daadwerkelijke onderzoek. Als eerste is er gekeken naar de gegevens uit het onderzoeksplan die bruikbaar zijn voor het onderzoek. De bruikbare gegevens zijn overgenomen en waar nodig aangepast en aangevuld. Na twee weken is aan de hand van de theoretische deelvragen het theoretisch kader uitgebreid en zijn de theoretische deelvragen beantwoord. Hier is tot de herfstvakantie, 14 oktober aan gewerkt. Op 24 oktober is een begin gemaakt met het praktijkgedeelte van dit onderzoek. Er is een opzet gemaakt voor vragenlijsten en deze vragenlijsten zijn tijdens de intervisiebijeenkomsten op één en acht november

besproken. De vragenlijsten zijn tot stand gekomen in samenwerking met de opdrachtgever en na de intervisiebijeenkomsten. Op 18 november heeft er een afspraak plaatsgevonden met de opdrachtgever waarin de ontwikkelingen in het onderzoek en de vragenlijsten zijn besproken. Tijdens deze afspraak zijn de vragenlijsten met behulp van de opdrachtgever afgestemd op de respondenten. Vervolgens zijn de vragenlijsten via e-mail verstuurd naar de respondenten. Op 28 november is een e-mail verstuurd naar de respondenten met een herinnering om de vragenlijsten in te vullen. Volgens de planning zouden de vragenlijsten op vijf december ingevuld terug zijn. Op vijf december bleek de respons lager dan verwacht. Op dat moment waren er vier vragenlijsten ingevuld. Een verklaring van de opdrachtgever was dat de cliënten en hun ouders gezien de sinterklaasperiode niet toe waren gekomen aan het invullen van de vragenlijsten. Er is toen voor gekozen om nogmaals een herinneringsmail te sturen. Daarnaast zijn er respons verhogende maatregelen getroffen doordat er vragenlijsten zijn geprint en bij de opdrachtgever zijn neergelegd. Op deze manier konden cliënten waar er thuis geen tijd was om de vragenlijsten in te vullen, voor of na de therapie een vragenlijst invullen. Ook konden ouders die hun kind naar de therapie brengen en ophalen op papier een vragenlijst invullen. Deze maatregelen hebben als resultaat gehad dat er tot 23 december nog vijf vragenlijsten zijn ingeleverd. In de tussentijd is er een opzet gemaakt met het verwerken van de resultaten en zijn onderdelen uit hoofdstuk drie geschreven. Ook is er vanaf vijf december voor gekozen om wekelijks een individuele afspraak te maken met de onderzoeksbegeleider om feedback te ontvangen, vragen te stellen en de voortgang te bespreken.. Vanaf januari hebben er geen intervisiebijeenkomsten met de studiekering plaatsgevonden en is er wekelijks een individuele afspraak geweest met de onderzoeksbegeleider om feedback te verkrijgen. Vanaf twee januari zijn de gegevens uit de laatst verkregen vragenlijsten verwerkt in de resultaten en is er begonnen met het beantwoorden van de praktische deelvragen en uiteindelijk de hoofdvraag. De eindpresentatie bij de opdrachtgever was 27 januari. In deze weken is de laatste hand gelegd aan dit onderzoek.

Gedurende de uitvoering van zowel het onderzoeksplan als het daadwerkelijke onderzoek is er nauw contact geweest met de opdrachtgever. Wekelijks is er mailcontact geweest waarin de opdrachtgever op de hoogte is gehouden van de vorderingen betreft het onderzoek. Waar nodig zijn er afspraken gepland met de opdrachtgever.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

De validiteit is het vertrouwen in de inhoud van de gegevens. Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Baarda & De Goede (2006) zeggen dat er bij kwalitatief onderzoek gesproken wordt over de geloofwaardigheid van de resultaten. Daarom wordt bij validiteit aangegeven dat de juiste resultaten worden gevonden en dat deze resultaten de juiste weergave van de feitelijke situatie zijn (Baarda & De Goede, 2006).

Er kan op verschillende manieren rekening gehouden worden met de validiteit van een onderzoek (Baarda & De Goede, 2006). De verschillende onderwerpen in dit onderzoek zullen eerst bestudeerd worden aan de hand van literatuuronderzoek. Er zal een selectie gemaakt worden uit de diverse bronnen die gezocht zullen worden binnen het literatuuronderzoek. Deze selectie zal gemaakt worden op grond van juistheid, relevantie en waarde voor dit onderzoek. Hierbij zal gekeken worden of aan de hand van de literatuur de vraag werkelijk beantwoord kan worden.

Er is een vragenlijst opgesteld voor de cliënten en een vragenlijst voor hun ouders. De vragen in de vragenlijst zijn open gesteld om ruimte te creëren voor eigen invulling van de cliënt en diepte te creëren. Ook is er bewust veel ruimte gecreëerd waar de antwoorden ingevuld kunnen worden zodat er een zo uitgebreid mogelijk antwoord wordt gegeven. De vragenlijst is samen met de opdrachtgever

aangepast zodat deze begrijpelijk is voor de doelgroep. De resultaten van deze vragenlijsten scheppen een beeld over de ervaringen van de cliënten en hun ouders met de therapie van de Ponyvriendjes. Om de validiteit enigszins na te streven zijn elementen uit de theorie gebruikt. Tijdens dit literatuuronderzoek zijn de begrippen die in de hoofd en deelvragen naar voren komen geoperationaliseerd. Het begrip ervaring is aan de hand van de geoperationaliseerde theorie opgedeeld in de thema's veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling en waardering. Bij het opstellen van de vragenlijsten is er nauw contact gehouden met de opdrachtgever om zo de interviews inzichtelijk te houden voor de desbetreffende doelgroep. Om de drempel voor de cliënten zo laag mogelijk te houden is er in de vragenlijsten gebruik gemaakt van visuele aspecten en zijn de vragen zo simpel mogelijk gesteld zodat ze begrijpelijk zijn.

Volgens Baarda & De Goede(2006) is er sprake van een hoge betrouwbaarheid wanneer de onderzoeksresultaten zo min mogelijk afhankelijk zijn van toeval. Er zijn meerdere factoren van invloed op de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Ook wordt er rekening gehouden met de omgeving. Er zal in de mail die de eigenaresse aan de respondenten stuurt gevraagd worden om de vragenlijst in een rustige en vertrouwde ruimte in te vullen en de tijd te nemen om de vragenlijst in te vullen. Om te zorgen dat de cliënten de vragen in de vragenlijst begrijpen is er beschreven dat de vragenlijst ook met ouders/verzorgers ingevuld mag worden. Om de betrouwbaarheid te waarborgen is de opdrachtgever niet aanwezig tijdens het invullen van de vragenlijst. Suggestieve vraagstellingen zijn vermeden door de vragen zo neutraal en zo concreet mogelijk op te stellen. De gebruikte bronnen in het literatuuronderzoek zijn controleerbaar waardoor de gebruikte methoden en procedures herhaalbaar zijn voor een andere onderzoeker. Verder is er met twee onderzoekers geanalyseerd waardoor er op twee verschillende manieren naar bepaalde zaken wordt gekeken. Tevens zijn de gegevens aan de intervisiegroep en onderzoeksbegeleider voorgelegd en door de onderzoekers bijgeschaafd. Tot slot zijn alle gezette stappen in dit onderzoek nauwkeurig gedocumenteerd, wat bijdraagt aan de betrouwbaarheid van dit onderzoek.

3.6 Ethische overwegingen

In dit onderzoek zijn er een aantal ethische overwegingen gemaakt. Zo is er voor gekozen om semigestructureerde vragenlijsten af te nemen. In eerste instantie was het het plan van de onderzoekers om mondelingen interviews af te nemen. Echter heeft de opdrachtgever aangegeven dat het afnemen van interviews bij deze doelgroep door de problematiek waar zij mee te maken hebben te veel van de cliënten en hun ouders zou vragen. Het praten over hun problematiek met personen die zij niet kennen is te hoog gegrepen. Vanuit dit oogpunt is er gekozen om vragenlijst af te nemen waarin er door middel van open vragen zo veel mogelijk informatie wordt verkregen. Ook heeft de opdrachtgever in dit onderzoek de rol als intermediair gehad. De opdrachtgever heeft het contact met de cliënten en de ouders over de vragenlijsten gehad. Er is tussen de onderzoekers en de respondenten geen rechtstreeks contact geweest omdat de opdrachtgever heeft aangegeven dat dit gezien de problematiek van de respondenten niet wenselijk is. Voorafgaand aan iedere vragenlijst is benadrukt dat de anonimiteit gewaarborgd wordt. Op deze manier wordt de betrouwbaarheid vergroot. Ook wordt om de drempel voor de cliënten zo laag mogelijk te houden er in de vragenlijsten gebruik gemaakt van visuele aspecten en zijn de vragen zo simpel mogelijk gesteld zodat ze begrijpelijk zijn. Tot slot is er in het onderzoek gehandeld naar de gedragscode praktijkgericht onderzoek op het hbo (Andriessen & Onstenk & Delnooz & Smeijsters & Peij, 2010). Zo is er gekeken naar het maatschappelijk belang van het onderwerp, zijn de onderzoekers respectvol te werk gegaan. Er is rekening gehouden met rechten, belangen, privacy, zienswijzen, opvattingen, theorieën en methoden van betrokkenen en van collega onderzoekers. Ook is er zorgvuldig te werk gegaan. Er zijn wetenschapsopvattingen in overweging

genomen en er is gebruik gemaakt van beschikbare kennis uit de praktijk en wetenschap. Verder is er kritisch gekeken naar de opvattingen die in de praktijk worden gehanteerd. Tot slot zijn de keuzes in dit onderzoek voor het thema, de methoden en beperkingen verantwoord (gedragscode praktijkgericht onderzoek op het hbo (Andriessen et al., 2010)).

Hoofdstuk 4. Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten behorend bij de praktische deelvragen. Eerst zullen in paragraaf 4.1 de kenmerken van de respondenten beschreven, waarna in paragraaf 4.2 en 4.3 de beide deelvragen zullen worden uitgewerkt.

4.1 Algemeen

In onderstaande sub paragrafen zijn de kenmerken van de respondenten en een uitleg over de uitkomst van de vragenlijsten te vinden.

4.1.1 Kenmerken respondenten

Dit onderzoek richt zich op twee verschillende groepen respondenten. De eerste groep bestaat uit cliënten die therapie volgen bij de Ponyvriendjes. De tweede groep respondenten bestaat uit de ouders van de cliënten. Er is voor elke groep respondenten een vragenlijst opgesteld. Deze zijn digitaal aan de respondenten verstuurd door de eigenaresse van de Ponyvriendjes. In totaal hebben negen mensen een vragenlijst ingevuld. Hiervan zijn er vier cliënt die therapie volgen of hebben gevolgd bij de Ponyvriendjes. Vijf ouders van cliënten hebben een vragenlijst ingevuld. Aan het begin van de vragenlijst is gevraagd hoe lang de cliënt bij de ponyvriendjes komt. De antwoorden op deze vraag lopen uiteen van tien maanden tot veertien jaar.

4.1.2 Uitkomsten vragenlijsten

Er zijn middels de vragenlijsten elf vragen gesteld aan de cliënten van de Ponyvriendjes en negen vragen aan de ouders van de cliënten. Deze vragen zijn gebaseerd op theorie die beschreven is in hoofdstuk twee 'Methodieken en doelgroep' van dit onderzoek. In bijlagen één en twee zijn de vragenlijsten te vinden. De vragenlijsten zijn op te delen in twee verschillende thema's die verband houden met de praktijkgerichte deelvragen. Zo gaan er vragen over de veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling van de cliënten van de Ponyvriendjes. De volgende categorie vragen gaat over de ervaringen van de cliënten en hun ouders bij de Ponyvriendjes.

4.2 Bevindingen cliënten

In de onderstaande sub paragrafen zijn de bevindingen van de cliënten te vinden. Er zijn vier vragenlijsten ingevuld, deze betreffen allemaal antwoorden die gegeven zijn door cliënten die therapie volgen bij de Ponyvriendjes. Deze antwoorden zijn opgedeeld in de twee thema's veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling en ervaringen. Bij de eerste vraag wordt er gevraagd hoe lang de cliënt bij de Ponyvriendjes komt. De antwoorden op deze vraag variëren van tien maanden tot veertien jaar.

4.2.1 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling

In de vragenlijst wordt ingegaan op de veranderingen die de persoonlijke ontwikkeling die de cliënten hebben doorgemaakt na aanleiding van de therapie bij de Ponyvriendjes. Cliënten geven aan dat zij geleerd hebben op vlak van de (rij)houding, paardrijden, vertrouwen/zelfvertrouwen en de verzorging van de paarden. Ook geven cliënten aan dat zij nog willen leren om meer zelfvertrouwen krijgen en zelfstandig te kunnen rijden. Er is een verschil te zien in cliënten die hobbymatig komen en cliënten die doelgericht komen. Zo geven twee cliënten aan niet iets specifiek te willen leren en is het antwoord van één cliënt: *'Ik heb van Jolanda voornamelijk heel veel geleerd over omgang met paarden (ik ben ook eigenlijk bij Jolanda gekomen doordat ik dat graag wou leren, dus in eerste instantie niet 'voor mezelf'). Ook door de afwisseling in de lessen leer(de) ik veel verschillende dingen.'* Ook wordt er gevraagd of de cliënt veranderingen merkt bij zichzelf sinds hij/zij bij Jolanda komt. Eén cliënt antwoordt dat hij/zij het lastig vindt om deze vraag te beantwoorden. Twee cliënten antwoorden dat het zelfvertrouwen

vergroot is en één cliënt geeft aan dat de motoriek verbeterd is. Het antwoord van één cliënt luidt: *'Bij de Ponyvriendjes kom ik tot rust. School/huiswerk etc. geeft mij best veel stress, bij de Ponyvriendjes kan ik die stress achter me laten. Ik vind het heel fijn om daar met de pony's bezig te zijn. Ook na afloop ben ik vaak wat rustiger in mijn hoofd.'* Als antwoord op de schaalvraag geven drie cliënten aan dat zij een positieve ontwikkeling ervaren tussen de twee en drieënhalp punt.

4.2.2 Ervaringen van cliënten over de Ponyvriendjes

De vragenlijst gaat ook in op de ervaringen van de cliënten. Er is gevraagd naar de waardering van de activiteiten die de cliënten ondernemen bij de Ponyvriendjes. De cliënten geven aan meer dan de helft van de activiteiten als leuk te ervaren. Geen enkele cliënt geeft aan een activiteit als niet leuk te ervaren. Ook wordt er gevraagd één specifieke favoriete activiteit aan te geven en te beschrijven waarom deze activiteit als leukst wordt ervaren. De antwoorden op deze vraag lopen uiteen. Er is een verschil te zien tussen cliënten die hobbymatig bij de Ponyvriendjes komen en cliënten die bij de Ponyvriendjes komen om doelgericht aan zichzelf te werken. Er zijn twee cliënten die antwoorden dat ze het wandelen met paard/hond of het maken van en lange buitenrit het allerleukst vinden. Daar tegenover geeft een cliënt aan dat ze alle activiteiten waarbij ze met de dieren bezig is leuk vindt omdat het vertrouwen tussen mens en dier haar aanspreekt en ze vanuit daar dingen samen kan doen. Een andere cliënt geeft als antwoord op deze vraag *"Spelen' in de bak (voornamelijk Parelli en vrijheidsdressuur), omdat ik het heel leuk vind om zo met een paard bezig te zijn. Parelli vind ik ook heel interessant om te doen, het maakt je bijvoorbeeld bewust van je lichaamstaal en helpt om je paard te begrijpen (en andersom).'* In de laatste twee antwoorden is te zien dat deze cliënten doelgericht voor therapie bij de Ponyvriendjes komen. Daarnaast is er gevraagd naar de minst favoriete activiteit en wordt er gevraagd waarom deze activiteit als minst leuk wordt ervaren. De antwoorden op deze vraag lopen minder uiteen dan bij voorgaande vragen. Over het algemeen kunnen de cliënten bij deze vraag geen activiteiten noemen die als minst leuk worden ervaren. Een aantal cliënten vult als antwoord 'niks', ook wordt er door een cliënt aangegeven dat er geen activiteit is die hij/zij niet leuk vindt. Daarnaast is er een cliënt die aangeeft dat hij/zij het moeilijk vindt om iets te bedenken. Ze geeft aan dat ze misschien stallen uitmesten het minst leuk vindt maar dat dat ook niet echt stom is ofzo. Een andere cliënt antwoordt dat ze van Jolanda leert dat de minder leuke dingen ook bij het rijden en verzorgen horen.

De volgende vragen gaan in op de basisemoties (blij, boos, bang, bedroefd) die worden ervaren bij de Ponyvriendjes. Als eerst wordt gevraagd hoe de cliënten zich over het algemeen voelen wanneer zij bij de Ponyvriendjes zijn. Alle cliënten geven aan zich dan blij te voelen. Wanneer er wordt gevraagd waardoor het komt dat de cliënten deze emotie ervaren antwoorden de cliënten veelal dat ze het fijn vinden om met de dieren bezig te zijn en dat ze blij worden van de paarden. Eén cliënt geeft aan dat ze vaak om het paard moet lachen. Een andere cliënt antwoordt: *'Ik kijk er altijd erg naar uit om weer naar de Ponyvriendjes te gaan want ik vind het daar erg leuk en kan er echt goed tot rust komen. Ik mag Jolanda altijd van te voren mailen over wat ik graag de komende les wil gaan doen, daardoor doe ik dus altijd dingen die ik leuk vind/waar ik dan zin in heb'.*

Verder is er gevraagd naar uitzonderingen in de emotie die bij de voorgaande vraag is gekozen. 'Heb je je ook wel eens anders gevoeld als je bij Jolanda bent?' In dit geval is Jolanda de opdrachtgever van dit onderzoek en tevens eigenaresse van de Ponyvriendjes. Ook wordt er gevraagd naar de reden achter deze emotie. Hier antwoordde één cliënt dat ze zich wel eens ontevreden over zichzelf heeft gevoeld terwijl ze bij de opdrachtgever was omdat hij/zij iets verkeerd deed waardoor het paard niet deed wat hij/zij wou. Twee cliënten geven aan zich wel eens bedroeft te hebben gevoeld. Bij de één komt dit doordat de pony haar zeven jaar geleden heeft gebeten en de ander geeft aan zich bedroefd te voelen als het slecht weer is. De laatste cliënt heeft aangegeven dat deze vraag bij hem/haar niet van

toepassing is. In de antwoorden in de vragenlijsten komen voornamelijk de activiteiten met de paarden naar voren en wordt er door de cliënten minder beschreven over de honden. Tot slot is er gevraagd welke tips de cliënten voor de opdrachtgever hebben. De antwoorden op deze vraag zijn allemaal positief. De cliënten geven aan dat de opdrachtgever zo door moet gaan en geven aan geen tips te hebben.

4.3 Bevindingen ouders

Hier onder volgen de resultaten van de vragenlijsten voor ouders. Er zijn vijf vragenlijsten ingevuld door ouders waarvan het kind therapie volgt bij de Ponyvriendjes. Ook deze antwoorden zijn weer opgedeeld in de twee thema's veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling, en ervaringen. Bij de eerste vraag wordt er gevraagd hoe lang de cliënt bij de Ponyvriendjes komt. De antwoorden op deze vraag variëren van tien maanden tot veertien jaar.

4.3.1 Veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling

In de vragenlijst is gevraagd naar de reden van aanmelding van het kind en de problemen waar de ouders tegen aan liepen voorafgaand aan de aanmelding. In de antwoorden komt naar voren dat er bij het aanmelden bewust gekozen is voor het paardrijden. Ouders geven aan dat hun kinderen graag willen paardrijden maar door verschillende problematieken zoals autisme, PDD-NOS, een verstandelijke beperking of spraakproblemen is er gekozen om dit bij de Ponyvriendjes te doen. Eén ouder geeft aan dat de één op één begeleiding voor haar een belangrijke factor was om het kind bij de Ponyvriendjes aan te melden. Ook geeft één ouder aan dat er geen speciale reden of problematiek was voor aanmelding: 'We kwamen een proefles nemen en zijn jaren lang gebleven als lesklient, verzorgers en oppas'. Wat betreft de verwachtingen die ouders vooraf hadden van de Ponyvriendjes lopen antwoorden van respondenten uiteen. Bij antwoorden op deze vraag is een verdeling te zien tussen ouders die hun kind met specifieke redenen aanmelden en ouders die hun kind hobbymatig aanmelden. Zo geeft een aantal ouders die hun kind zonder specifieke reden aanmeldt aan dat zij verwachten dat het kind plezier ervaart en het naar zijn/haar zin heeft. Een ouder die het kind met specifieke redenen aanmelden antwoorden dat ze verwachten dat het kind een vriendje in de pony zou vinden, dat de pony het kind kan helpen met het doorbreken van patronen waar het kind soms in blijft hangen en dat de grove motoriek en balans verbetert. Ook geeft een ouder aan dat er verwacht werd dat het kleinschalig is en dat er aandacht is voor mens en dier. Alle ouders geven aan dat de vooraf gestelde verwachtingen allemaal zijn uitgekomen.

Vervolgens is er gevraagd welke verschillen de ouders bij hun zoon/dochter waarnemen en wat ze daar van vinden. De antwoorden op deze vraag zijn sterk variërend. Zo geeft een ouder aan dat wanneer haar dochter heeft paardgereden zij zeer gezellig en open is en meer bereid is om te communiceren. Eén ouder benoemt dat haar kinderen hebben geleerd om paarden te begrijpen door middel van de lichaamstaal van het dier. Dat de kinderen hebben geleerd dat zij zelf, en de paarden gevoelig zijn en dat de ruiter vaak het probleem is, niet het paard. Eén ouder antwoordt: *'Voor A is er een periode geweest dat ze het emotioneel wat moeilijker had. Door te rijden bij Jolanda kon ze haar gevoel kwijt bij de paarden. Je merkte dat ze na de lessen wat ontspannener was. A is in die tijd gegroeid in emotioneel zin. Ook was/is het goed voor haar motoriek.'* Een andere ouder geeft aan dat het kind geniet van het paard en er rustig van wordt. Ze antwoordt dat het kind in contact met het paard geen last heeft van haar beperking en dat de interactie met het paard goed is voor haar motoriek en concentratievermogen.

Bij de schaalvraag geven vier van de vijf ouders aan dat hun kind een groei heeft doorgemaakt. De positieve ontwikkeling verschilt van één tot drie punten.

Daaropvolgend is gevraagd wat er voor de vooruitgang of achteruitgang bij de schaalvraag heeft gezorgd. Eén ouder geeft aan dat de activiteiten met het paard het kind zelfvertrouwen geeft. Een andere ouder antwoordt dat de fysieke passieve houding van het kind door de bewegingen van het paard verbetert. Het aaien en borstelen werkt stress verminderend voor het kind waardoor het rustiger en opener wordt. Een andere ouder antwoordt: *‘De ontspannen sfeer. Zeker de manier waarop Jolanda werkt is zeer positief. Kijken wat behoefte van het kind is en dat combineren met wat mogelijk is met behulp van haar dieren. En ook dat er geen druk of prestatie word geëist het plezier voor mens en dier staat voorop.’* De ouder die een achteruitgang van een acht naar een zeven heeft ervaren geeft als reden hiervoor dat de kinderen nu volwassener zijn en worstelen met het vinden van een plek in het leven als volwassene. Dit was voordat zij begonnen bij de Ponyvriendjes nog niet aan de orde.

4.3.2 Ervaringen van ouders over de Ponyvriendjes

De rest van de vragenlijst gaat in op de ervaringen van de ouders van de cliënten. Bij de vraag over de activiteiten die de kinderen ondernemen bij de Ponyvriendjes lopen de antwoorden sterk uiteen. Zo wordt er paardgereden, met het paard gewandeld, gemend en heeft een kind oefeningen met zijn/haar eigen hond gedaan. Een aantal ouders benoemt ook dat de verzorging van het paard een veel voorkomende activiteit is. Eén ouder antwoordt dat het kind op sociaal emotioneel gebied ook gesprekjes voert en het zelfvertrouwen vergroot. Ook gaat er een vraag in op eventuele eerdere hulpverlening. Er wordt gevraagd of het kind al eerder een andere vorm van hulpverlening heeft gehad, hoe dit was en welke overeenkomsten en verschillen er te zien zijn met de Ponyvriendjes. Van de vier ouders heeft er één ouder deze vraag beantwoordt. Het antwoord van deze ouder is: *‘Ze heeft genoeg andere hulp gehad maar was dus meer van uit onderzoeken en prestatie gericht bezig zijn. Denk dat groot verschil is dat Jolanda echt per kind kijkt van wat zijn behoeftes en hoe kan ik door het bieden van mijn lessen bijdragen aan wat belangrijk is voor het kind. En omdat ze niet volgens vast boek of programma werkt kan ze flexibel inspringen op veranderingen. Daarbij denk ik dat veel kinderen het bij de Ponyvriendjes niet zien als therapie maar meer als bezig zijn met dieren (al dan niet rijden en of ze dan bepaald doel willen halen is minder relevant).’* Er is gevraagd hoe de mate van tevredenheid is over de therapie bij de Ponyvriendjes. Eén ouder heeft deze vraag niet ingevuld. De andere ouders geven allen aan zeer tevreden te zijn. Eén ouder antwoordt: *‘We zien het niet echt als therapie. We noemen het ook gewoon paardrijles maar wel met dit voordeel dat ze ook andere dingen kan doen. En niet zoals bij gewone les verplicht moet rijden. Soms is er gewoon behoefte aan knuffelen of andere invulling. Er is een tijd geweest dat het kletsen onder het rijden gewoon voor haar een goede uitlaat klep was. Denk dat het plezier dat A ervaart belangrijk is en dat het haar helpt is natuurlijk helemaal super. Ik zie na de les een tevreden en blij kind.’* In de antwoorden in de vragenlijsten komen voornamelijk de activiteiten met de paarden naar voren en wordt er door de ouders minder beschreven over de honden.

Hoofdstuk 5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek beschreven. In paragraaf 5.1 worden de conclusies op de deelvragen gegeven, in paragraaf 5.2 wordt de conclusie op de hoofdvraag van het onderzoek beschreven. Vervolgens worden in paragraaf 5.3 aanbevelingen gedaan. Daarna is er in paragraaf 5.4 een sterkte/zwakte analyse gegeven en wordt in paragraaf 5.5 afgesloten met een discussie.

5.1 Conclusies deelvragen

In paragraaf 5.1.1 en 5.1.2 worden de conclusies op de praktische deelvragen van het onderzoek weergegeven.

5.1.1 Conclusie deelvraag 3

De eerste praktische deelvraag van het onderzoek is: *‘Welke veranderingen hebben cliënten en hun ouders ervaren in de persoonlijke ontwikkeling tijdens/na de therapie bij de Ponyvriendjes?’*. Cliënten ervaren meer rust, zelfvertrouwen en een verbeterde motoriek sinds zij bij de Ponyvriendjes komen. Veranderingen die ouders ervaren in de persoonlijke ontwikkeling van hun kind zijn dat het kind meer inzicht in zichzelf krijgt door de therapie. Ook ervaren ouders dat het kind rustiger, meer ontspannen is, en dat na langere periode van therapie de communicatie van het kind naar personen toe verbetert. Vanuit de literatuur is te verklaren dat de communicatie naar personen pas na langere tijd van therapie verbetert. Dit is onder andere terug te vinden in de methodieken Paard Als Spiegel en Wijze lessen van je hond (Gijsbers & Glansbeek, z.j.; Van Kemenade, z.j.). In deze methodieken is het een van de uitgangspunten dat door middel van spiegeling van het gedrag door het dier inzicht wordt verkregen in eigen patronen. Dit kan de communicatie betreffen. Door in gesprek met de coach te praten over verbeteringen in het gedrag kan dit geoefend worden en past de cliënt het ‘nieuwe’ gedrag toe bij het dier. Wanneer dit verder ontwikkeld wordt kan de cliënt het geleerde gedrag ook in de communicatie met personen laten zien. Het is dus te verklaren dat deze verandering pas later in het proces te zien is (Gijsbers & Glansbeek, z.j.; Van Kemenade, z.j.). Ouders zien net als de cliënten ook dat het zelfvertrouwen vergroot en de motoriek verbetert. De oorzaak hiervan lijkt door ouders te liggen in het feit dat de activiteiten die met de dieren plaatsvinden op een ontspannen manier vorm gegeven worden en dat er geen prestatiedruk om aan persoonlijke doelen te werken op het kind ligt. Het verkrijgen van inzichten is iets wat in veel gebruikte methodieken terugkomt (Eponaquest NL, 2016; Gijsbers & Glansbeek, z.j.; HorseSense, 2016; Parelli, 2016; Van Kemenade, z.j.).

5.1.2 Conclusie deelvraag 4

De tweede praktische deelvraag van het onderzoek is: *‘Hoe waarderen de cliënten en hun ouders van de therapie van de Ponyvriendjes?’*. Er kan geconcludeerd worden dat de zowel ouders als cliënten de therapie van de Ponyvriendjes positief waarderen. Bij de cliënten lijkt dit voornamelijk te zitten in de activiteiten die er tijdens de therapie ondernomen worden. De cliënten vinden deze activiteiten leuk. De cliënten ervaren de therapie bij de Ponyvriendjes niet direct als therapeutisch doordat er geen druk gelegd wordt op het behalen van persoonlijke doelen. Cliënten en hun ouders ervaren ontspanning, sfeer en rust tijdens de therapie. Dit wordt door zowel ouders als cliënten positief gewaardeerd. Ouders en cliënten waarderen het dat er positieve veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling plaatsvinden door de therapie bij de Ponyvriendjes.

5.2 Conclusie hoofdvraag

Gezien de relatief kleine onderzoekseenheid van dit onderzoek kunnen er slechts voorzichtige uitspraken gedaan worden in deze conclusie. De hoofdvraag van het onderzoek is: *‘Welke ervaringen hebben de cliënten en ouders met de therapie bij de Ponyvriendjes te Holten?’*. Hierin is het begrip ervaringen opgedeeld in de veranderingen in de persoonlijke ontwikkeling en in de mate waarin de therapie bij de Ponyvriendjes gewaardeerd wordt. Er kan geconcludeerd worden dat de ervaringen van zowel ouders als cliënten positief zijn. De therapie wordt als prettig ervaren doordat er ruimte is voor een flexibele inzet van activiteiten afkomstig van verschillende methodieken. Op deze manier kan er per cliënt de beste aansluiting gevonden worden. Er wordt ervaren dat er maatwerk geleverd wordt. Dit blijkt uit de aansluiting van de behoeften bij de cliënt. Zowel ouders als cliënten benoemen in de vragenlijsten veel over de therapie met de paarden, er wordt minder over de honden beschreven. Ouders en cliënten ervaren het als positief dat de therapie niet als therapeutisch wordt ervaren, maar plezier, rust en vertrouwen voorop staan, dit maakt het volgen van therapie bij de Ponyvriendjes laagdrempelig. Uit de antwoorden van de vragenlijsten is gebleken dat de een aantal respondenten de therapie als hobbymatig ervaren. Bij deze cliënten wordt er AAA toegepast omdat er in minder sprake is van vooropgestelde doelen. De andere groep respondenten ervaart daadwerkelijk de doelgerichte therapie, en valt onder AAT (Delorme, 2016; licg, z.j.). Kijkend naar het onderzoek van Ohta (2017) is het niet zo zeer van belang of er daadwerkelijk therapie gegeven wordt of niet. In dit onderzoek komt naar voren dat het paardrijden op zichzelf al positieve effecten heeft op de mentale ontwikkeling van kinderen (Ohta, 2017).

5.3 Aanbevelingen

Aanbeveling 1.

De eerste aanbeveling is om de therapie meetbaar te maken door middel van bijvoorbeeld een nulmeting met bijbehorende evaluatiegesprekken. Op deze manier kan verantwoording afgelegd worden naar de gemeente. Wij bevelen aan om door middel van een onderzoek een meetinstrument te (laten) ontwikkelen. Hierbij kan gekeken worden welke manier het beste aansluit bij de Ponyvriendjes en de doelgroep.

Aanbeveling 2.

In de antwoorden op de vragenlijsten is naar voren gekomen dat niet alle ouders dezelfde verwachtingen van de therapie hebben. Zo zijn er ouders waarbij het plezier dat hun kind ervaart voorop staat, waarbij een ander juist een bepaalde ontwikkeling bij het kind verwacht. Onze aanbeveling is om dit vooraf met ouders de verwachtingen te bespreken, en tussendoor te evalueren waar het kind in de ontwikkeling staat en welke stappen nog gezet gaan worden. Op deze manier is het voor ouders inzichtelijk wat er gedaan wordt en waar er samen met het kind aan gewerkt wordt.

Aanbeveling 3.

Een volgende aanbeveling van onze kant is om vervolgonderzoek te laten plaatsvinden. Wij zouden aanbevelen om bij dit onderzoek een meer kwalitatieve insteek te hanteren. Dit houdt in dat er persoonlijk met cliënten en ouders in gesprek gegaan wordt om zo meer diepgang te creëren. Zo kan er bijvoorbeeld met een kind en zijn/haar ouders/verzorgers afzonderlijk gesproken worden waardoor de antwoorden met elkaar vergeleken kunnen worden. Op deze manier kan er meer informatie verkregen worden en kan er met het onderzoek meer aangetoond worden.

Aanbeveling 4.

In dit onderzoek is naar voren gekomen dat de behandeling bij de Ponyvriendjes intrinsiek niet als therapie wordt gezien maar dat er wel degelijk therapeutische effecten zijn. Wij zouden aanbevelen om in een vervolgonderzoek uit te zoeken hoe de Ponyvriendjes het best gedefinieerd kan worden. Hierbij kan er gekeken worden welke benaming zoals therapie, hobby, hobby+, coaching, begeleiding ect. Het beste aansluit.

5.4 Sterkte/zwakte analyse

Een sterkte van dit onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van begrippen die wereldwijd gehanteerd worden. Zo is het theoretisch kader van dit onderzoek gebaseerd op de begrippen AAI/AAA/AAT die aan de internationale kapstok worden opgehangen. Dit maakt dat dit onderzoek valide en betrouwbaar is.

Tevens is een sterkte van het onderzoek dat de vragenlijsten die in dit onderzoek zijn gehanteerd samen met de opdrachtgever inzichtelijk zijn gemaakt voor de doelgroep. Zo is er gebruik gemaakt van visuele aspecten in de vragenlijst van de cliënten en is er gebruik gemaakt van een schaalvraag om de meetbaarheid te waarborgen. Dit aspect verhoogt de validiteit van dit onderzoek. Een zwakte die bij de vragenlijsten komt kijken is dat er geen persoonlijk contact met de respondenten heeft plaatsgevonden. Dit was wegens ethische overwegingen vanuit de opdrachtgever ten opzichte van de doelgroep niet mogelijk. Hierdoor is de informatie die verkregen is vrij oppervlakkig terwijl de onderzoekers vooraf een meer kwalitatievere insteek met meer diepgang hadden willen hanteren. In plaats van het afnemen van persoonlijke interviews is er gebruik gemaakt van digitale vragenlijsten. Ook zijn de maatregelen die zijn getroffen gezien het feit dat er geen persoonlijk contact tussen de onderzoekers en respondenten heeft plaatsgevonden indirect. Wanneer dit onderzoek herhaald zou worden is het van belang dat er gekeken wordt naar de mogelijkheden die er liggen om toch meer diepgang in de verkregen informatie te krijgen. Dit is haalbaar door wel persoonlijk contact te hebben met de respondenten en door het afnemen van interviews waarbij doorgevraagd kan worden.

Een andere sterkte van dit onderzoek dat er gebruik is gemaakt van verschillende invalshoeken. Zo zijn niet alleen de ervaringen van cliënten maar ook ouders onderzocht. Hierdoor is getracht zo veel mogelijk informatie te verkrijgen. Hieruit volgt echter een zwakte van het onderzoek. Zo is geen inzicht of de respondenten koppels zijn (ouder/verzorger met zijn/haar kind). Voor vervolgonderzoek is dit relevant.

Een volgende zwakte van het onderzoek is dat de onderzoeksomvang relatief klein is. De Ponyvriendjes is een klein bedrijf met een minimaal aantal cliënten. Hierdoor kunnen er geen harde uitspraken over de uitkomsten gedaan worden. Terugkijkend op dit onderzoek is het bij herhaling van dit onderzoek noodzakelijk dat de respondenten persoonlijk geïnterviewd worden zodat alle ervaringen uitgebreid geanalyseerd kunnen worden. Op deze manier kan de conclusie sterker neergezet worden.

5.5 Discussie

Door de uitvoering van dit onderzoek hebben wij veel informatie verkregen over de positieve kanten en ervaringen van paarden coaching. Cliënten, ouders en de opdrachtgever van dit onderzoek geven aan dat bij de therapie de begrippen ontspanning en plezier voorop staan en dat de therapie daardoor als laagdrempelig wordt ervaren. Wij zijn van mening dat dit een mooi gegeven is, maar vinden dat er ook vanuit kritisch oogpunt gekeken moet worden naar de legitimering van dit beroep. Welink (2010) geeft namelijk aan dat iedereen zichzelf in principe paardencoach mag noemen en dat er geen diploma's, vergunningen of keurmerken voor nodig zijn. Dit maakt het voor zorgvragers moeilijk om een goede paardencoach te vinden. Ook voor de zorgaanbieders die paarden coaching geven is het moeilijk om zich te kunnen onderscheiden. Hierin speelt mee dat er een groep mensen sceptisch tegen de paarden coaching aan kijkt. Zij geloven niet in de effecten van de paarden coaching. Zo geeft dr. Endenburg (in Welink, 2010) aan dat het effect van paarden coaching het grootst is bij mensen met een autisme spectrumstoornis, en dat voor de rest de effecten vrij klein zijn. Zij geeft aan dat er geen enkel bewijs is dat paarden een spiegel van de ziel zijn. Tijdens een coachsessie moet de cliënt zich richten op het begrijpen van het paard. Endenburg geeft aan dat als een paard niet doet wat je wilt, dat dat dan niet wil zeggen dat je geen sterke wil hebt of dat je geen leiderskwaliteiten hebt. Zij verklaart dat het ook kan zijn dat het paard het niet leuk vindt om met mensen om te gaan of dat het paard een rottag heeft (Welink, 2010). Een andere bron bevestigt dit door te zeggen dat het bewijs dat therapie met paarden mensen met psychische stoornissen helpt, weinig is. Uit onderzoek van wetenschappers van de Universiteit van Zuid Mississippi en Emory blijkt dat therapie met paarden steeds populairder wordt, maar dat er maar beperkt onderzoek is gedaan naar de voordelen en dat er eigenlijk geen bewijs is dat het voordelen heeft (Müller, 2014).

Door de uitvoering van dit onderzoek hebben wij echter wel via de cliënten en hun ouders over de positieve effecten van paarden coaching gehoord, en wij denken dan ook dat het als paardencoach van belang is om je in het beroep te kunnen legitimeren. Dit wil zeggen dat je meetbaar en inzichtelijk moet kunnen maken wat er uitgevoerd wordt, en wat de resultaten zijn. Op deze manier kun je je positioneren ten opzichte van andere zorgaanbieders binnen deze branche. Gezien het feit dat iedereen zichzelf paardencoach kan en mag noemen is het van belang om je als bedrijf te onderscheiden. Wanneer er aangetoond kan worden welke interventies uitgevoerd worden, en wat hieraan ten grondslag ligt kun je je sterker positioneren ten aanzien van andere paardencoaches. Door middel van doelen, een nulmeting, schaalvragen, evaluaties en vragenlijsten kan inzichtelijk gemaakt worden welke resultaten er geboekt worden. Hiermee kan verantwoording afgelegd worden naar gemeenten en kan deze manier van hulpverlening meer waardering verkrijgen.

Wij als professionals hebben gezien dat het ook als klein bedrijf belangrijk is je te kunnen legitimeren. Het gebruik van methodieken die wetenschappelijk zijn onderbouwd, zoals de Horseboyfoundation, zorgen voor meer geloof in deze beroepsgroep. Wij zijn dan ook van mening dat om maatwerk te kunnen blijven bieden er meer inzicht in het proces moet komen.

Literatuurlijst

- Andriessen, D. Onstenk, P. Delnooz, P. Smeijsters, H. Peij, S. (2010). Gedragscode praktijkonderwijs in het hbo. Opgehaald van: <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/gedragscode-praktijkgericht-onderzoek.pdf>
- Baarda, D.B. (2014). *Dit is onderzoek!* Groningen/Houten:Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, D.B., & De Goede, M.P.M. (2006). *Basisboek Methoden en Technieken: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (4^e herz. dr.). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bons, D. (2015). Overzicht onderzoek interventies met paarden. Opgehaald van: <http://www.paardenlevenskunst.nl/file/Pubmed%20overzicht%20januari%202015.pdf>
- Carey, J. (2010, juli). Dieren in zorg en Welzijn. Opgehaald van: <http://www.diereninzorgenwelzijn.nl/Portals/6/documenten/2010/2010-juli-people-andanimals-for-life-iahaio-conference-stockholm.pdf>
- Delfos, M.F., Gottmer M. (2012). *Leven met autisme*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Delorme, P. (2016). Wat betekenen de afkortingen AAA, AAI en AAT? Opgehaald van: <http://www.helpendehonden.nl/index.php/aai-aaa-en-aat#sthash.tHEddiSo.dpbs>
- De Ponyvriendjes. (z.j.). De Ponyvriendjes. Opgehaald van: <http://www.deponyvriendjes.nl/>
- Eponaquest. (2016). De kracht van de kudde. Opgehaald van: <http://www.krachtvandekudde.nl/eponaquest-opleiding/>
- Fine, A. H. (2010). *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. Amsterdam: Academic Press.
- Freed, J., Parsons, L. (2010). *Ik denk in beelden, jij onderwijst in woorden*. Antwerpen: Maklu
- Gedragsproblemen-kinderen. (2016). Hechtingsstoornis. Opgehaald van: <http://www.gedragsproblemen-kinderen.info/hechtingsstoornis>
- Gijsbers, A., Glansbeek, I. (z.j.). Coachen met honden. Opgehaald van: <http://www.coachenmethonden.nl/>
- Heerink M., Pinkster-Schalken S., Bratti- van der Werf M. (2013). *Onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: Pearson Benelux
- Horse Boy World. (2009). Equine Therapie. Opgehaald van: <https://horseboyworld.com/horse-boy-method>
- HorseSense. (2016). De HorseSense Benadering. Opgehaald van: <http://www.horsesense.eu/HorseSense-benadering.html>

- Kemenade, van, D. (z.j.). Horsesense: Het Paard Als Spiegel. Opgehaald van:
<http://www.horsense.nl/site/wp-content/uploads/Artikel-HorSense-Paard-als-Spiegel.pdf>
- Kerpel, A. (2014). Ontwikkelingspsychologie. Opgehaald van:
<http://wij-leren.nl/ontwikkelingspsychologie-1.php>
- LICG. (z.j.). Dieren in de zorg: AAA&AAT. Opgehaald van: <http://www.licg.nl/377/praktisch/omgaan-met-huisdieren/de-rol-van-huisdieren/dieren-in-de-zorg-aaa-aat.html>
- Müller, R. (2014). Voordelen van paardentherapie in twijfel getrokken. Opgehaald van:
www.bitmagazine.nl
- Nelstein, P. (2009). *Het paard als leermeester: Therapie met paarden*. Deventer: Uitgeverij AnkhHermes bv
- Ohta, M. (2017). Horseback Riding Improves the Ability to Cause the Appropriate Action (Go Reaction) and the Appropriate Self-control (No-Go Reaction) in Children. Opgehaald van:
<http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fpubh.2017.00008/full>
- Parelli. (2016). Wat is Parelli? Opgehaald van: <http://www.parelli.nl/wat-is-parelli/>
- Steunpunt ADHD. (2012). Wat is AD(H)D? Opgehaald van: [http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad\(h\)d/](http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad(h)d/)
- Vanuit Autisme Bekeken. (z.j.). Onze visie op autisme. Opgehaald van:
http://www.vanuitautismebekeken.nl/sites/default/files/documenten/webversie_visie_def_0.pdf
- Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek?* Den Haag: Boom onderwijs
- Welink, M. (2010). Paardencoaching: hyppische hype of zinvolle therapie? Opgehaald van:
<http://www.horses.nl/algemeen/paardencoaching-hippische-hype-of-zinvolle-therapie/>
- Wielders, B. (2015). Kinderen leren paardrijden. Opgehaald van: <http://kinderenlerenpaardrijden.nl/>
- Woodcock, L, Page, A. (2012). *Explosief gedrag bij autisme*. Huizen: Uitgeverij Pica

Bijlage 1 - Vragenlijst cliënten

Onderstaande vragenlijst is door cliënten van de Ponyvriendjes ingevuld

Hallo! Wij zijn Anouck en Chantal. Wij doen een schoolopdracht bij Jolanda en de Ponyvriendjes. Voor deze opdracht zijn wij benieuwd hoe jij het vindt bij de Ponyvriendjes. Daarom willen wij graag een paar vragen stellen. Je hoeft aan ons je naam niet te vertellen en jouw antwoorden zeggen we niet aan iemand anders.

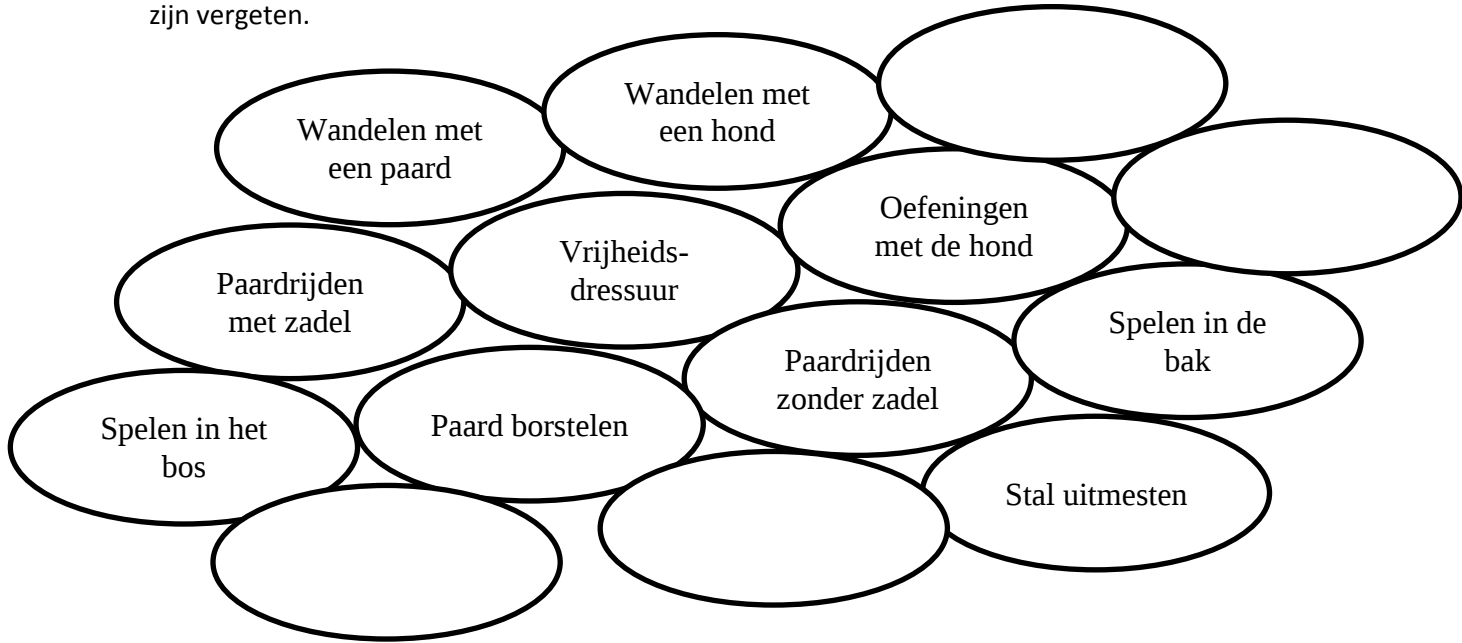
Deze vragenlijst mag je alleen, of met je ouders/verzorgers invullen. Heb je kleurpotloden of stiften bij de hand? Want deze heb je nodig! Het allerleukste aan deze vragenlijst is dat wat je ook invult, het is altijd goed!

Bedankt dat je ons wil helpen!

Dit vind ik wel en niet leuk.

1. Ik kom al jaar/maanden bij Jolanda.
2. Hieronder staan activiteiten die je bij Jolanda kunt doen. Wat je leuk vindt kleur je groen, wat je niet leuk vindt kleur je rood. In de lege vakjes mag je zelf activiteiten schrijven die wij misschien zijn vergeten.

3. Kies 1 activiteit uit die je het allerleukste vindt. Vertel waarom je deze het allerleukste vindt.

.....

.....

4. Kies 1 activiteit uit die je het minst leuk vindt. Vertel waarom je deze het minst leuk vindt.

.....

.....

Hoe voel ik me?

5. Omcirkel hoe jij je voelt wanneer je bij Jolanda bent.

Blij

Boos

Bang

Bedroefd

6. Vertel eens waarom je je meestal zo voelt?

.....

.....

7. Heb je je ook wel eens anders gevoeld bij Jolanda? Omcirkel hoe je je dan voelde.

Blij

Boos

Bang

Bedroefd

8. Kun je vertellen waardoor je je zo voelde?

.....

.....

9. Maak de zinnen af....

Dingen die ik geleerd heb sinds ik bij Jolanda kom zijn:

.....

.....

Dingen die ik graag wil leren bij Jolanda zijn:

.....

.....

10. Merk je dat er dingen zijn veranderd bij jezelf sinds je bij Jolanda komt? Bijvoorbeeld dat je rustiger bent of dat je minder gauw boos wordt?

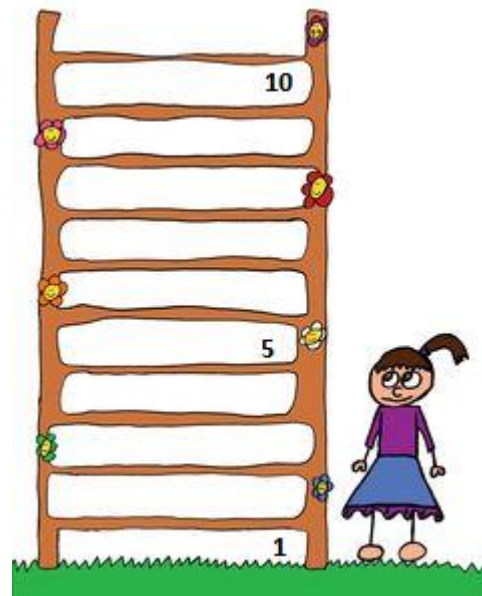
.....

.....

11. Hiernaast staat een ladder. Bij nummer 1 gaat het niet goed, bij nummer 10 gaat het heel goed/perfect.

Zet een **rood** kruisje op de ladder om aan te geven hoe het met je ging voordat je bij Jolanda kwam.

Zet een **groen** kruisje op de ladder om aan te geven hoe het nu met je gaat.

Tips!

12. Welke tips zou je aan Jolanda willen geven?

.....

.....

.....

.....

Dit is het einde van de vragenlijst, heel erg bedankt voor je hulp! Leuk!

Bijlage 2 - Vragenlijst ouders

Onderstaande enquête is door de ouders van de cliënten van de Ponyvriendjes ingevuld.

Hallo,

Wij zijn Anouck en Chantal en doen voor onze opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening onderzoek naar de ervaringen van de cliënten en hun ouders bij de Ponyvriendjes. Hiervoor zijn we benieuwd naar uw ervaringen met de Ponyvriendjes en zouden we u een aantal vragen willen stellen. Deze vragenlijst kunt u anoniem invullen en wij zullen zorgvuldig omgaan met de antwoorden die wij van u hebben gekregen. Alvast bedankt voor uw medewerking!

1. Hoelang komt uw zoon/dochter/cliënt bij Jolanda?

.....

2. Wat was voor u de reden om uw zoon/dochter/cliënt aan te melden bij Jolanda? Tegen welke problemen liep u aan waardoor u uw zoon/dochter/cliënt aan heeft gemeld?

.....
.....
.....

3. Welke verwachtingen had u vooraf? In hoeverre zijn die verwachtingen uitgekomen?

.....
.....
.....

4. Welke activiteiten doet uw zoon/dochter/cliënt bij Jolanda?

.....
.....
.....

5. Welke verschillen merkt u bij uw zoon/dochter/cliënt sinds de start van de therapie? Wat vindt u daarvan? Wat gaat er beter?

.....
.....
.....

6. Als u een cijfer moest geven voor hoe het ging met uw zoon/dochter/cliënt toen deze startte bij de Ponyvriendjes, welk cijfer zou dat dan zijn? 1 houdt in dat het heel slecht gaat en bij 10 kan het niet beter. Zet een kruisje op de plek die het beste de beginsituatie weergeeft.

7. Als u een cijfer moest geven voor hoe op dit moment gaat met uw zoon/dochter/cliënt, welk cijfer zou dat dan zijn? 1 houdt in dat het heel slecht gaat en bij 10 kan het niet beter. Zet een kruisje op de plek die het beste de huidige situatie weergeeft.

8. Indien het cijfer bij vraag 6 en 7 van elkaar verschillen, wat heeft voor deze vooruitgang of achteruitgang bij uw zoon/dochter/cliënt gezorgd?

.....
.....

7. Heeft uw zoon/dochter/cliënt andere vormen van hulpverlening gevolgd? Hoe was dat? Welke dingen zijn er hetzelfde en welke verschillen zijn er met Jolanda?

.....
.....
.....

8. In hoeverre bent u tevreden over de therapie bij de Ponyvriendjes?

.....
.....
.....

9. Welke aanbevelingen of tips heeft u voor Jolanda?

.....
.....
.....

Bijlage 3 - Modelovereenkomst onderzoeksopdracht

Model overeenkomst onderzoeksopdracht

Academie Mens en Maatschappij

OVEREENKOMST ONDERZOEKSOPDRACHT

STUDENTGEGEVENS	
Naam	Chantal Schumacher / Anouck Nuijen
Adres	Benninkstraat 1 / Prins Clausstraat 14
Postcode/woonplaats	7495TP Ambt-Delden / 7681XE Vroomshoop
Telefoonnummer	0743577855 / -
Mobiel	0657645109 / 0623968603
Email	c.schumacher@hotmail.com / anoucknuyen@hotmail.com
Opleiding	Sociaal Pedagogisch Hulpverlener
<i>(Indien meerdere deelnemende studenten, naam en adresgegevens toevoegen)</i>	
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE	
Naam Organisatie + afdeling	De Ponyvriendjes
Eindverantwoordelijke onderzoek	Jolanda Waanders
Onderzoeksbegeleider + opleiding	Jolanda Waanders
Adres	Helhuizerweg 28
Postcode/woonplaats	7451KD Holten
Telefoonnummer	0623960020
Email	info@deponyvriendjes.nl
De organisatie geeft wel ☐ toestemming voor publicatie van het bachelorrapport.	
GEGEVENS ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ	
Naam Organisatie + afdeling	Saxion, Academie Mens en Maatschappij
Eindverantwoordelijke onderzoek	Karin Kremer-Baars
Onderzoeksbegeleider + opleiding	Sanne van den Heuvel / SPH
Adres	M.H. Tromplaan 28
Postcode/woonplaats	Postbus 70.000/7513 AB Enschede
Telefoonnummer	053-4871111
Email	Sanne van den Heuvel/she06/PERS/SAXION@Saxion
GEGEVENS ONDERZOEK	
Onderwerp en achtergrondschets	Therapie met paarden en honden
Doelstelling/vraagstelling	De doelstelling op korte termijn is; meer inzicht in de resultaten die behaald zijn door middel van de therapie met paarden en

	honden bij de cliënten van de Ponyvriendjes te Holten. Op de lange termijn is het doel dat de effecten aangetoond kunnen worden bij de gemeente, waardoor er meer financiële mogelijkheden zijn dat mensen geholpen kunnen worden door de Ponyvriendjes. De vraagstelling is; Welke ervaringen hebben mensen met autisme, en hun systeem die therapie met paarden en honden volgen of hebben gevolgd in 2015 en 2016 bij de Ponyvriendjes te Holten?
Projectomschrijving	Onderzoek
Werkwijze	Interviews
Middelen (bijv. financiën, overlegtijd)	Interviews / overleggen
Tijdsfasering (start-, loop- eindtijd) Let op: dit mag maximaal zeven maanden in totaal beslaan.	5 maanden
Beoogde tussenproducten	Onderzoeksplan / bachelor rapport
Producten ter beschikking	Boeken
Geheimhoudingsplicht (bijv. privacy)	Ja / nee

OVERIGE AFSPRAKEN / CONDITIES:

Het onderzoeksplan is gelezen en geaccordeerd door de opdrachtgever.

Overige afspraken en condities, indien van toepassing, *kunnen* gemaakt worden door opdrachtgever en studenten met betrekking tot onder meer:

- de te leveren aantallen eindrapporten (en de mogelijke extra kosten daarvan) en daarmee samenhangende extra inspanningen, zoals een handzame samenvatting van de rapportage en/of persbericht;
- de presentatie van de onderzoeksresultaten;
- het copyright/auteursrecht. (In de vorm van een zinsnede als: "Het auteursrecht van de eindrapportage / eindproduct berust bij";
- het al dan niet hebben van publicatierecht van een rapport voor Academie M&M dan wel de betrokken organisatie (sluit direct aan bij voorgaande punt);
- het al dan niet gemeenschappelijk dragen van de kosten van een (mogelijke) publicatie;
- door de opdrachtgever te leveren inspanningen m.b.t. bijvoorbeeld het aanleveren van materiaal en informatie of te regelen voorzieningen ten behoeve van het onderzoek;
- afspraken m.b.t. de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderzoek vanuit AMM. Dat is formeel de manager onderwijsuitvoering, die de verantwoordelijkheid delegeert aan de onderzoeksbegeleider;
- investerings- en betalingscondities: de naar verwachting vereiste financiële investering van de opdrachtgever (en eventuele bijdrage van de opdrachtnemer in de kosten), afspraken over mogelijk meerwerk en over betalingstermijnen/deelfacturen.

VOOR AKKOORD

- Handtekening Eindverantwoordelijke Opleiding

i/o

- Handtekening Eindverantwoordelijke Instelling

- Handtekening Student(en)

Chantal: Anouck

Datum en Plaats

Evt. Bijlagen

20-9-2016.

Bijlage 4 - Evaluatieformulier opdrachtgever

Evaluatieformulier opdrachtgever

SANION

Academy Mens en Maatschappij

EVALUATIE ONDERWIJSOPDRACHT

STUDENTGEGEVENS

Naam	
Onderwerp bacheloronderzoek	
Opleiding	

GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE

Naam organisatie + afdeling	De Pinguin vriendjes
Onderzoeksbegeleider	Jolanda de Waard
Adres	Welhuiderweg 28
Postcode / woonplaats	7451 WD IJsselstein
Telefoonnummer	06-23960020
E-mail	info@depinguinvriendjes.nl
Datum	1-02-2017

Hiervan kunt u aangeven wat uw mening is over het bacheloronderzoek.

1. Graag uw mening over het product dat het bacheloronderzoek heeft opgeleverd (aankruisen wat van toepassing is)

	Onvoldoende	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
Inhoud (inhoudelijk, juiste weergave van feiten, voldoende ditgang etc.)				X
Argumentatie (in n. conclusies en aanbevelingen)				goed onderbouwd
Bereiken van de afgesproken doelen		X		
Bruikbaarheid voor de organisatie		X		

Heeft u aanvullende opmerkingen over de opdracht? (bijvoorbeeld welke nieuwe gezichtspunten heeft het opgeleverd) Vermeld ze dan hieronder:

Om evb verder te onderzoeken en het onderzoek meer verdiepen, concreet maken.

2. Graag uw mening over de wijze waarop het bacheloronderzoek tot stand is gekomen

	Onvoldoende	Volgende	Buim volgende	Goed
Samenwerking tussen studenten (o.a. taakverdeling)				X
Samenwerking studenten vs. organisatie				X
Zelfstandigheid studenten				X
Effectiviteit van werken van studenten				X
Omgaan met afspraken/planning				X
Communicatie van studenten				X
Afronding van de opdracht door studenten				X het is langzaam

Heeft u aanvullende opmerkingen over de wijze waarop de opdracht tot stand is gekomen?
(bijvoorbeeld individuele inbreng in geval van groepen / de mate, waarin de uitvoering
binnen de organisatie heeft plaatsgevonden, etc)

Het zou bij evt. verder onderzoek
wat uitgesproken kunnen

Bedankt voor het invullen!

Bijlage 5 - Beoordelingsformulier

Beoordelingsformulier T.AMM.37555 Bachelorrapport

Naam student					
Studentnummer					
Datum					
1 ^e Beoordelaar					
2 ^{de} Beoordelaar					
Beoordelingsvoorwaarden			Feedback		
Aangeleverd zijn: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht (bijlage 1 handboek) Evaluatieformulier opdrachtgever (bijlage 2 handboek)					
Ruwe data en instrument zijn gezien door de tweede beoordelaar tijdens het onderzoeksproces.					
Format (omslag, titelpagina, voorwoord, samenvatting, inhoudsopgave, inleiding (met aanleiding, doelstelling, vraagstelling, leeswijzer), beschrijving onderzoeksmethode, resultaten, conclusies, aanbevelingen, discussie) is zakelijk, helder en volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Er is gebruik gemaakt van juiste, relevante, actuele, buitenlandse, valide en betrouwbare bronnen en vermelding is correct volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Het rapport is geschreven in de vorm van een lopend verhaal met een logische opbouw, welke met behulp van inleidingen en overgangszinnen wordt verhelderd.					
Het rapport is geschreven in een correcte zakelijke schrijfstijl, de spelling is correct, grammatica is correct, formuleringen zijn correct (geen beschuldigingen, persoonlijke ontboezemingen, waardeoordelen, etc.)					
Alle bijlagen zijn relevant, spaarzaam, maar wel voldoende aanwezig ten behoeve van de reproduceerbaarheid van het onderzoek.					
Criteria	0	3	6	8	10
1. Het onderzoek is maatschappelijk relevant. Het onderzoek is bruikbaar en/ of vernieuwend voor de beroepspraktijk.	De maatschappelijke relevantie, bruikbaarheid en meerwaarde voor de praktijk worden niet beschreven of zijn niet aanwezig.	Het onderzoek heeft summiere maatschappelijke relevantie en meerwaarde voor de beroepspraktijk. Het onderzoek is weinig bruikbaar.	Het onderzoek draagt bij aan optimalisering van de methodiek en/of methode van de opdrachtgevende instelling.	Tevens draagt het onderzoek bij aan andere, gelijksoortige instellingen op grond van maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Hierbij zijn theorieën kritisch met elkaar vergeleken en geïntegreerd met de onderzoeksresultaten.	Daarnaast draagt het onderzoek bij aan het evidence based handelen in de beroepspraktijk. Hierbij wordt gekomen tot nieuwe inzichten, kennis ten aanzien van innovatie van de beroepspraktijk en een visie van de onderzoeker.

Criteria	0	3	6	8	10
2. Het onderzoek heeft <i>diepgang</i> , er wordt relevante theorie gebruikt inclusief (buitenlandse) vaktijdschriftartikelen, waarbij een afweging wordt gemaakt over de bruikbaarheid ervan voor het onderzoek.	Er is geen diepgang te onderscheiden en gebruik gemaakt van literatuur.	Er is gebruik gemaakt van (weinig) verschillende bronnen waarbij de meerwaarde niet relevant en logisch is.	Er wordt theorie gebruikt, waarbij de meerwaarde hoofdzakelijk relevant en logisch is. Richtlijn: 15 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een beschrijving van een of meerdere relevante internationale methodieken, of internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte theorie in de meeste paragrafen geïntegreerd in het rapport en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 16-20 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een vergelijking beschreven tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of nationale en internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte literatuur geïntegreerd in het rapport en vergelijkend en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 20 bronnen, incl. 5 artikelen. De betekenis van de vergelijking tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of internationale ontwikkelingen voor de beroepspraktijk is beschreven.
3. De onderzoeksvraag is helder, komt voort uit de doelstelling; is haalbaar, afgebakend en precies. De gebruikte onderzoeksmethode is transparant en verantwoord.	De doelstelling, onderzoeksvraag en/of deelvragen de gebruikte onderzoeksmethode worden niet weergegeven.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn niet helder en komen niet logisch uit elkaar voort.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn voldoende helder en sluiten op elkaar aan. Interview/enquêtevragen zijn geformuleerd op basis van geoperationaliseerde theorie.	Daarnaast zijn de items duidelijk geformuleerd, komen logisch uit elkaar voort en zijn voor één interpretatie vatbaar.	Daarnaast is de onderzoeksmethode complex en/of er wordt gebruik gemaakt van passende onderzoeksmethoden waardoor triangulatie bereikt kan worden.
4. De resultaten zijn reproduceerbaar en transparant. Het analysekader is duidelijk (bijvoorbeeld SPSS, Kwalitan), dataverwerking en weergave van resultaten is correct.	Het analysekader en/of de dataverwerking worden niet weergegeven.	De data zijn niet systematisch, verifieerbaar en op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt.	De data zijn plausibel. De weergave van de resultaten is correct, maar de resultaten hadden duidelijker weergegeven kunnen worden.	De data zijn op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt. De data zijn controleerbaar, betrouwbaar en valide.	Daarnaast zijn de items toe te passen in een bredere context dan de opdrachtgevende instantie.
5. De conclusies en aanbevelingen geven antwoord op de vraagstelling en worden gekoppeld aan theorie.	De conclusie en aanbevelingen zijn niet beschreven.	Er wordt onvoldoende specifiek antwoord gegeven op de vraagstelling of het antwoord op de vraagstelling is niet logisch beredeneerd.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is sprake van een minimale koppeling tussen resultaten en theorie.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is een koppeling tussen resultaten en theorie. De inzichten zijn echter voorspelbaar en niet (geheel) vernieuwend te noemen.	Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de resultaten en de theorie en hierdoor is tot vernieuwende inzichten gekomen die bruikbaar en toepasbaar zijn voor de verbetering/innovatie van de beroepspraktijk.

Criteria	0	3	6	8	10					
6.De sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. Er is een discussie aanwezig. De discussie omvat het eigen professioneel standpunt over het onderzoeksonderwerp onderbouwd met argumenten. De discussie wordt gevoerd vanuit diverse perspectieven (denk aan diverse personen en/of micro-, meso- en/of macroniveau).	De sterktes en/of zwaktes van het onderzoek en/of de discussie zijn niet beschreven.	De sterktes en zwaktes van het onderzoek bevatten informatie die niet kloppend is. De discussie bevat informatie die niet kloppend is en/of is niet onderbouwd met argumenten.	Diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. De discussie is aanwezig, bevat kloppende informatie welke onderbouwd is met argumenten, maar is weinig kritisch en vernieuwend en wordt belicht vanuit slechts één perspectief.	Daarnaast zijn diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek en de mogelijke implicaties voor het onderzoek aangegeven. Daarnaast is de discussie vanuit diverse perspectieven beschreven en wordt het eigen professionele standpunt onderbouwd met argumenten. Nieuwe bronnen worden gebruikt om de discussie te onderbouwen.	Daarnaast staan voor vervolgonderzoek alternatieven beschreven om de zwaktes van dit onderzoek in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is er sprake van oordeelsvorming van de onderzoeker(s) waarbij kennis en inzicht naar voren komt en (leer)vaardigheden duidelijk worden in een eigen professioneel standpunt.					
Totaal aantal behaalde punten (max. 6 x 10 = 60)=										
Cijfer										
Feedback op totaalproduct										
Cesuur bepalen eindcijfer:										
– Er dient aan de voorwaardelijke vormcriteria voldaan te zijn. <i>Indien dit niet het geval is wordt de toets in Bison beoordeeld met het cijfer 1.</i> – Om een voldoende (= 6) te krijgen, moeten minimaal 34 punten worden behaald. – Het cijfer wordt bepaald door de afzonderlijke punten op elk criterium op te tellen en het puntentotaal af te lezen in de onderstaande tabel.										
Cijfer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Max. 60 Punten	0–9	10–15	16–21	22–27	28–33	34–40	41–46	47–52	53–57	58–60